

DE GESCHIEDENIS VAN DE VOORoudERS VAN DE FAMILIE KOK-HASSING

Een kroniek van belevenissen van
boeren, kolonisten, wevers en spinners.
(1750-1910)

H.G.M. Kok

Voorwoord

Dit boek is geschreven naar aanleiding van de opzet van de eerste familiereünie van alle kinderen, kleinkinderen, achter en achterachterkleinkinderen en hun aangetrouwden, die voortgesproten zijn uit het huwelijk van mijn grootouders van vaderszijde.

Deze familiereünie is gehouden op 13 juni 1992 en is in de periode november 1991 tot de dag van de reünie voorbereid door een werkgroep bestaande uit: Ella Holtkamp, Loes Morshuis, Hennie Kok (zoon van Toon Kok), Eric Kok en schrijver van dit boek (zoon van Johan Kok). Deze personen, neven en nichten van elkaar in relatie tot hun grootouders Hendrikus Kok en Hermina Hassing, meenden dat ze, door het organiseren van een dergelijke reünie, vooral aan twee groeperingen, een dienst konden bewijzen.

De eerste groep zijn hun ouders. Deze hebben namelijk het "zicht" verloren op al de neven, nichten en diens kinderen. In vroegere tijden was dat niet zo'n probleem. Men bleef veel sterker gebonden aan de geboorteplaats en er waren veel meer gelegenheden zoals eerste Communies waar men elkaar trof.

De tweede groep zijn onze kinderen, zij hebben, door hun mobiliteit, geen zicht meer op wie ze in de verte zijn verwant. Het kan gebeuren en het is al gebeurd dat ze elkaar treffen zonder zich bewust te zijn van hun verwantschap.

Directe aanleiding tot het schrijven van dit boek was het feit dat de werkgroep reeds snel constateerde dat hun ouders, ooms en tantes bijna niets wisten van afkomst en voorgeschiedenis van hun voorouders. Een der redenen was dat ze als "snotneuzen" niet aanwezig dienden te zijn bij gesprekken die hun ouders bij tijd en wijle hielden met hun talrijke ooms, tantes, broers, zusters, zwagers en schoonzusters.

Ondergetekende heeft op basis van verdeling van de werkzaamheden binnen de werkgroep zich bereid verklaard om een boek over die afkomst en voorgeschiedenis te gaan schrijven. De gedachte, einde november 1991, was dat met wat "neuzen" in enkele archieven, dit karwei snel geklaard zou zijn. Het boekje zou hooguit een 20 bladzijden kunnen beslaan, uitgaande van het idee, dat de registratie van het leven van deze mensen hooguit zou bestaan uit de vastlegging van geboorte, huwelijks en overlijdensdata. Gelukkigerwijze bleek dat niet waar te zijn. Een der hoofdoorzaken was dat de voorouders van grootvader Hendrikus Kok, vanuit verschillende windstreken komende, zijn neergestreken in de kolonie Willemsoord. Hun belevenissen en die van hun medekolonisten zijn neergelegd in omvangrijke archieven in het provinciale archief van Drente en wel in Assen.

Geconcludeerd dient te worden dat het huidige boek nog niet af is. Diverse archieven moeten nog verder uitgespit worden, het is nog zeer goed mogelijk dat er nog interessante gegevens bovenwater komen of dat het tijpje van de sluier van enige geheimen nog opgetild gaat worden.

Verder zijn er een geweldige hoeveelheid gegevens beschikbaar gekomen betreffende de talrijke familierelaties. Om het boek niet saai te laten worden met die gegevens over geboorte, trouwen en overlijden zijn deze gegevens geregistreerd met behulp van een zeer fraai computerprogramma en zijn nu beschikbaar op een gewone PC.

Het boek is geschreven op basis van de kwartierstaat d.w.z er is één persoon genomen en daarvan zijn een aantal generaties betreffende zijn voorouders beschreven. Deze persoon is als het ware een kind van Hermina Hassing en Hendrikus Kok. Het leven van zijn voorouders, vier generaties diep en 30 personen tellende, is beschreven.

In hoofdstuk 2 is de Kok-dynastie onder de loupe genomen, in hoofdstuk 3 echter de Hassing-dynastie. Hoofdstuk 4 sluit die beschrijving af met een beschrijving van het samengaan van die dynastieën d.w.z het huwelijk.

Daar het natuurlijk interessant is na te gaan wat er sindsdien gebeurd is met al de nazaten is er in hoofdstuk 5 getracht om dat globaal te indiceren. Dat laatste gebeurd dan op basis van parenteelstaten d.w.z welke kinderen zijn er uit de diverse families voortgekomen en waar zijn ze gebleven.

Dankzeggingen

Het feit dat er met een vliegende start begonnen kon worden is te danken aan twee personen. Dit is op de eerste plaats de Heer H.M. Hassing, Van opburenstraat 4 in Ootmarsum. Hij is een zeer ver familielid van mijn grootmoeder Hermina Hassing (1889-1961). Een van zijn verre grootouders was Gerhardus Henricus Hassing (1787-1856).

Deze Gerhard was de broer van Johan Gerard (1797-1854) de overgrootvader van Hermina Hassing. De heer H.M.Hassing heeft een enorme hoeveelheid gegevens, die hij in de loop der jaren heeft verzameld, spontaan aan ons ter beschikking gesteld.

De tweede persoon is mijn broer Richard, hij heeft met name het "Kok-spoor" in de periode 1650-1900, opengelegd. Tijdens de opzet van het boek hebben naast, uiteraard de andere leden van de werkgroep, oom Willie Jacobs, tante Marietje, neef Robert Kok, mijn zuster Edith, mijn vrouw en kinderen, maar in het bijzonder de familie Borghoff belangrijke bijdragen geleverd.

De familie Borghoff zijn de huidige bewoners van de boerderij Beckmann bij Wadersloh in Westfalen. Door niet alleen spontaan hun eigen documenten ter bestudering ter beschikking te stellen maar ook nog naspeuringen te gaan verrichten is er veel duidelijk geworden over een onzer familietakken en wel die van Beekman. Een grote waardering gaat verder uit naar talloze verdere familieleden van Kok, Westerveld en de Hassing-dynastie die allen zonder uitzondering spontaan hebben meegewerkt.

INHOUD

Voorwoord.....	2
Dankzeggingen	3
Inhoud	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Geschiedenis van de voorouders van Kok-Hassing tussen 1750 en 1211	6
1 Inleiding	6
2 De Kok-dynastie	9
2.1 Inleiding	9
2.1.1 Het functioneren van de koloniën.....	9
2.1.2 De familierelaties	12
2.1.2.1 De aankomst in de koloniën	13
2.1.2.2 Verzoek om plaatsing van de familie Brouwer door de SC Wieringerwaard	15
2.1.2.3 De aankondiging van vertrek van de familie Kok naar Willemsoord door de SC Amersfoort.....	17
2.2 De familie Beekman	19
2.2.1 Het leven van de familie Beekman.....	19
2.2.1.1 Voorgeschiedenis	19
2.2.1.2 Het leven van Hermannus (Harmen) Beekman (1774-1859).....	19
2.2.1.3 De kinderen van Hermannus Beekman	20
2.2.2 De Boerderij-Beckmann	21
2.2.3 De bewoners van de boerderij Beckmann (1600-1800).....	21
2.2.3.1 Overzicht	21
2.2.3.2 De erfeniskwestie tussen Stephan Beckmann en Ida Rampelman (1638-1640).....	22
2.3 De familie Westerveld.....	23
2.3.1 Jan Westerveld (1767-1837)	23
2.3.1.1 Overzicht	23
2.3.1.2 De affaire Neeltje Pater	23
2.3.1.3 Het conflict bestuur Ommerschans en Westerveld (eind februari 1825)	24
2.3.2 Hendrik Westerveld sr. (1805-1873)	25
2.3.2.1 Overzicht	25
2.3.2.2 De affaire "Weduwe Amende"	27
2.3.3 Hendrik Westerveld jr. alias Hendrik Brouwer (1834-1896).....	28
2.4 De familie Boensma	28
2.4.1 Algemeen	28
2.4.2 De afscheiding van België (1830-1839)	29
2.4.2.1 Overzicht	29
2.4.2 De verslaggeving van Johannes Pieter Boensma over	29
A De troebelen rond de citadel in Antwerpen (januari 1831).....	30
B Tiendaagsche veldtocht (eind juli begin augustus 1831)	31
C Het verdrijven van het Nederlandse garnizoen uit de citadel van Antwerpen door de Fransen (1832)	32
2.5 De familie Kok	33
2.5.1 De "Soester" periode	33
2.5.1.1 Overzicht	33
2.5.1.2 De "Soester" gilden	33
2.5.1.3 De "Soester" voorouders.....	36
2.5.2 Joannes Hendrikse Kok (1763-1849).....	38
2.5.2.1 De algehele levensbeschrijving	38
2.5.2.2 Het vertrek naar de kolonie Willemsoord	39
2.5.2.3 Het "Gehannes om Johannes" (sept 1840 - eind juni 1841).....	40
2.5.2.4 Het "Gehannes om Johannes" (1843).....	40
2.5.3 Hendrik Kok (1808-1883)	41
2.5.4 Pieter alias Petrus Kok (1848-1903)	42
2.5.4.1 De periode in Willemsoord	42
2.5.4.2 Het verblijf in Losser	43
2.5.5 De jeugd van Hendrikus Kok (1888-1911)	43
Kwartierstaat Kok-Hassing.....	7
Kwartierstaat Kok-Westerveld	12
Kwartierstaat Kok Soesterperiode	37
Kaart van de vrije koloniën.....	11

A	BIJLAGEN	45
A 1	<i>Verhoor Jan Cornelis Westerveld betreffende het "vreemde brood"</i>	45
A 2	<i>De verdediging van de familie Westerveld</i>	47
A 3	<i>De aanklacht van wijkmeester van Blanken en veldwachter Grafbroek</i>	49
A 4	<i>Bijdrage adj. directeur Ommerschans</i>	50
A 5	<i>Brief van Directeur Visser aan de P.C (Generaal v.d. Bosch)</i>	51
A 6	<i>Brief SC Amersfoort aan PC der Maatschappij van Weldadigheid (d.d. 30 december 1840).</i>	51
A 7	<i>Brief van de SC Amersfoort aan de Permanente Commissie in den Haag d.d 11 oktober 1843</i>	52
A 8	<i>Brief van de SC Amersfoort aan de Permanente Commissie d.d. 6 november 1843</i>	52
A 9	<i>Betreft: Brief Directie van de Maatschappij aan S.C Amersfoort</i>	52
B	BIJLAGEN KOPIEËN ORIGINELE DOCUMENTEN	53
B 1	<i>Aankondiging S.C. Broek in Waterland vertrek familie Westerveld naar kolonie Fredriksoord</i>	53
B 4	<i>Geboorteakte Johanna Maria Beekman (8 juli 1839)</i>	55
B 5	<i>Geboorteakte Hendrik Brouwer Later Hendrik Westerveld jr. (4 augustus 1834)</i>	56
B 6	<i>Trouwakte Neeltje Bouwer en Hendrik Westerveld sr. (4 oktober 1836)</i>	57
B 7	<i>Trouwakte Hendrik Westerveld jr. en Johanna Maria Beekman (5 augustus 1859)</i>	59
B 8	<i>Geboorteakte Neeltje Westerveld (9 november 1860)</i>	61
B 9	<i>Geboorteakte Geertruid Boensma</i>	62
B 10	<i>Contract tussen SC Amersfoort en M.van Weldadigheid over opname familie Kok in de kolonie</i>	63
B 11	<i>Overlijdensakte Geertruid Boensma</i>	67
B 12	<i>Geboorteakte Hendrikus Kok</i>	68

Geschiedenis van de voorouders van Kok-Hassing tussen 1750 en 1211

1 Inleiding

Dit document gaat over een aantal families (zie: Kwartierstaat Kok-Hassing) en wel om enerzijds de Kok-dynastie met als zijtakken Boensma, Westerveld en Beekman en anderzijds de Hassing-dynastie met als verdere takken Veldhuizen, Gras en Eilers.

Interessant is dat hun geschiedenis zich een eeuwlang afspeelt in hetzelfde gebied namelijk rond Steenwijkerwold en Wolvega. De beide takken hebben echter in totaal verschillende leefklimaten verkeerd.

De Kok-dynastie, komende rond 1820 vanuit diverse streken, woonde in de koloniën, voornamelijk in Willemsoord en in mindere mate in Frederiksoord. Deze koloniën (Frederiksoord, Wilhelminaoord en Willemsoord) werden rond 1820 gesticht met als oogmerk om de grote armoede, die na Napoleon in Nederland was ontstaan, te bestrijden. Deze stichting werd als een belangrijk experiment gezien met grote interesse van de koninklijke familie, het buitenland, de regering en de Nederlandse samenleving. Redenen waren, dat er niet alleen getracht werd om landbouwgronden in cultuur te brengen, maar ook werden er pogingen ondernomen om industriële activiteiten rendabel te maken (weverijen; jute, wol, katoen) en verder werd er gezocht naar betere productiemethoden op gebied van landbouw, tuinbouw en bosbouw.

Op sociaal gebied werd eveneens zeer vooruitstrevend gedacht. Te noemen valt o.a.:

- Opleidingen van de kolonisten.
- Opleiding van de kinderen van de kolonisten opdat ze buiten de koloniën zouden kunnen werken. (Dat "Opa Kok" Nederlands sprak had niets met de afkomst uit Utrecht te maken maar alles met het onderwijs.)
Opmerkelijk was dat hier in 1822 al schoolplicht was in de rest van Nederland was dat ruim 60 jaar later.
- Opvang van bestedelingen. Dit waren kinderen die door familie omstandigheden tijdelijk elders onderdak nodig hadden en die binnen speciale gezinnen opgevangen werden. De z.g "Huisverzorgers".
- Voortgezet Lager Beroeps Onderwijs op gebied van tuinbouw, bosbouw en landbouw. De bekende van Swientuinbouwschool in Frederiksoord bestaat vandaag de dag nog.
- Uitstekende medische verzorging. Op 1 januari 1827 trad al een dokter in dienst (In Losser pas 75 jaar later!).
- Betreffende bejaardenzorg kan gesteld worden dat men rond 1895 al over uitstekende bejaardentehuizen beschikte. Dit laatste was mogelijk geworden door schenkingen van koningin-moeder Emma en vooral van de heer P.W. Janssen uit Amsterdam.

De Hassing-dynastie kent haar geschiedenis rondom Willemsoord en wel ten noorden in de provincie Friesland (Gemeente Weststellingwerf met als gehuchten Noordwolde, Steggerda, Blesdijke en Peperga), en ten westen en ten zuiden in de provincie Overijssel met resp. de gemeenten Oldemarkt en Steenwijkerwold. De Hassing-dynastie is eerst industrieel gericht (wevers), later evenals de tak Gras agrarisch georiënteerd (boeren, veehandel), de takken Veldhuizen-Eilers zijn echter werkzaam als cafehouders en schippers.

Zoals reeds gezegd zijn er weinig relaties geweest tussen de beide hoofdtakken dit geldt ook tussen de koloniën en de omliggende dorpen. Wel gingen vele kolonistenkinderen wonen en werken buiten de koloniën. Dit moest vanwege gebrek aan woningen.

In dat kader kent de Kok-dynastie zowel een sterke voortzetting binnen de koloniën als dat vele kinderen weggetrokken zijn.

Van de Hassing-dynastie is er één uitzondering n.l. Harmen Hassing (geboren 1860 in Steggerda; overleden in 1948 in Losser) trouwt met een kolonistendochter Hendrika Catharina Bastiaans en woont van 1885 tot 1906 als kolonist in Willemsoord.

De reden is dat de weinige katholieken binnen de kolonie Willemsoord geen eigen kerk hadden en door kerkbezoek veelvuldig contact hadden met de katholieken in Steenwijkerwold en Steggerda.

Kwartierstaat Kok-Hassing

Johannes Kok 1763-1849 9-5-1807 Hellen v. Middelaar 1773-1839	Pieter Boensma 1789-1831 ? Teuntje Abes 1789-1841	Hendrikus Westerveld 1805-1873 4-10-1836 Neeltje Brouwer 1810-1873	Hermannes Beekman 1774-1859 16-1-1833 Martine Dorissen 1792-1855	Gerardus Hassing 1797-1854 ? Clara Mulder 1801-1889	Herman Veldhuizen 1787-1845 1-3-1807 Aaltje v.d. Veen	Johan Gras ?-1781 Aaltjen Borg	Johannes Eilers 1784-1865 Maria Janssen 1789-1863
---	---	--	--	---	--	--	--

Hendrik Kok 6-4-1808 Soest 7-4-1883 Steenwijkerwold 15-2-1841 Steenwijkerwold Geertruid Boensma 26-08-1813 Heerenveen 24-02-1891 Almelo	Henderik Westerveld 1-8-1834 Noordwolde 22-9-1896 Peperga 5-8-1859 Weststellingwerf Johanna Beekman 7-7-1839 Steggerda 22-09-1875 Steggerda	Anthonius Hassing 2-10-1830 Steggerda 13-12-1911 Steenwijkerwold 14-4-1854 Weststellingwerf Aaltje Veldhuizen 10-1-1832 Steenwijkerwold 18-1-1866 Noordwolde	Jochem Gras 7-1-1806 Steenwijkerwold 4-8-1848 Oldemark Catharina Eilers 19-12-1823 Noordwolde 10-8-1895 Losser
---	---	--	---

Pieter Kok 29-2-1848 Steenwijkerwold 7-4-1903 Losser 13-10-1883 Oldemark Neeltje Westerveld 7-11-1860 Steggerda 25-5-1939 Enschede
--

Johannes Hassing 25-09-1856 Noordwolde 2-05-1927 Losser 7-5-1881 Weststellingwerf Maria Gras 11-3-1856 Blesdijke 14-2-1925 Losser
---

Hendrikus Kok 3-2-1888 Steenwijkerwold 14-2-1974 Losser 30-5-1911 Losser Hermina Hassing 11-2-1889 Steenwijkerwold 6-11-1961 Losser
---

De beide families kennen een opmerkelijk aantal overeenkomsten:

- Beiden vertrokken uiteindelijk gedeeltelijk naar Losser.
- In beide takken waren 3 katholieke sub-takken en 1 protestantse (respectievelijk Westerveld en Veldhuizen).
- In beide takken was 1 sub-tak uit Duitsland afkomstig (respectievelijk Beekman en Hassing).
- In beide takken stierf 1 sub-tak uit n.l. Beekman en Veldhuizen.

De noodzaak om de "Kop van Overijssel" te verlaten was voor beide takken gelijk namelijk zeer slechte economische omstandigheden. De schaalgrootte was voor de veelal grote families betreffende de landbouw te klein terwijl de industrialisatie met uitzondering van de rotanindustrie in Noordwolde volkomen mislukt was. Twente en nog beter Gronau boden uitkomst in de textielindustrie vooral omdat velen ervaring hadden met spinnen en weven. De pastoor van Steenwijkerwold (Roberink, zoon van de bakker in Losser) spoorde de mensen aan om naar Twente te vertrekken. Voor de koloniën vervielen in 1893 de subsidies zodat voor gezinsrijke families als Pieter Kok en Harmen Hassing, die als zelfstandig boer (z.g "vrij-boer") werkzaam waren, het uiterst moeilijk was om het hoofd boven water te houden.

In de jaren 1890 tot 1910 gingen er een 10-families uit de kolonie Willemsoord naar Losser, uit Steenwijkerwold daarentegen 80-families. Het aantal families die uit Oldemarkt en Weststellingwerf zijn vertrokken, is nog onbekend. Men kan terecht spreken van een volksverhuizing op dorpsniveau. In Losser verdubbelde in die jaren het inwonertal.

De familie Kok emigreerde dus voor de tweede keer.

Betreffende de huidige woonplaatsen van de beide takken kan gezegd worden dat de nazaten op 3 wijzen verdeeld zijn;

25% leeft nog in Weststellingwerf, Oldemarkt en Steenwijk (concentratie A),

40% leeft in Losser en Overdinkel (concentratie B) en

35% leeft elders in de wereld.

Opmerkelijk is dat tegenwoordig in concentratie A verbintenissen voorkomen die ook in concentratie B te vinden zijn. Voorbeelden zijn de relaties in concentratie A tussen Kok, Hassing, Spin, Mulder, Dijkstra, Bastiaans, Borg, Damhuis en Westenbroek.

Er is onbewust zelfs een relatie tot stand gekomen tussen concentratie A en concentratie B. Een Geertruida Kok uit Enschede, kleindochter van "ome Jacob", is getrouwd met een Hassing afkomstig uit Weststellingwerf.

2 De Kok-dynastie

2.1 Inleiding

2.1.1 Het functioneren van de koloniën.

De beschrijving van de Kok-dynastie kan niet los gezien worden van het ontstaan en het functioneren van de koloniën. Op initiatief van Generaal van den Bosch werd in 1818 de Maatschappij van Weldadigheid opgericht om de koloniën te stichten. Om de bouw van de koloniën te kunnen financieren werden er landswijd commissies in het leven geroepen (SC = Sub-Commissie). Deze commissies hadden globaal gezien drie taken:

- het innen van de contributies (maximaal zijn er 23.000 leden geweest) .
  - het vinden van de geschikte kolonisten (profiel: vrijwilligheid, arm, sterke wil om te werken, 35 tot 40 jaar, twee kinderen tussen 8 en 12 jaar).
  - het opkomen van de belangen van de kolonisten, met name van hun kinderen, wanneer ze reeds geplaatst waren in de koloniën.
- Voorzien was dat voor de kinderen wanneer ze eenmaal volwassen geworden waren geen plaats kon zijn in de koloniën zelf. Met dit doel werd vanaf het begin de leerplicht ingevoerd. De jongens en meisjes die zich goed hadden gedragen konden dan op verzoek, meestal rond 18-20 jaar, eervol worden ontslagen. De SC's van de plaats van herkomst dienden dan te bemiddelen voor geschikt werk. Voor 1840 was de "pensionering" van de kolonisten nog geen zaak van de Maatschappij maar van de SC's. De bejaarde kolonist moest dus daar een oplossing weten te vinden voor het "slijten" van zijn laatste jaren.

Het functioneren van deze commissies liet zeer te wensen over zowel betreffende het werven van leden en het innen van contributies als het vinden van de juiste kolonisten. Een belangrijke reden was dat de steden/arrondissementen waar de Commissies vertoefden meer geïnteresseerd waren om de talrijke bedelaars, wezen en tijdelijke probleemkinderen kwijt te raken dan de personen die overeenkwamen met het geschetste profiel. Om zijn ideaal waar te kunnen maken heeft van den Bosch dan ook concessies moeten doen aan de wensen van de steden/arrondissementen. Dit laatste is uiteindelijk zeer nadelig geweest voor de oorspronkelijke doelstelling n.l het uitbannen van de armoede op basis van grote aantallen vrijwillige, hardwerkende kolonisten. De eerste tegemoetkoming was het accepteren van tijdelijke probleemkinderen (de z.g. "Bestedelingen") en "zwakke" kolonisten binnen de "vrije koloniën" (Frederiksoord, Willemsoord en Wilhelminaoord). Hierdoor kregen de koloniën meer het karakter van een sociale werkplaats dan van een krachtige boerengemeenschap. Men moest nu namelijk zoeken naar vervangende industriële activiteiten.

De tweede tegemoetkoming was de bouw van de strafkolonie Ommerschans bij Emmen waar bedelaars op onvrijwillige basis werden gehuisvest. Ten slotte werd in Veenhuizen gesticht gebouwd om wezen en gepensioneerde soldaten en onderofficieren op te nemen. De wijze waarop dat laatste werd georganiseerd b.v het "verslepen" van honderden wezen uit Amsterdam heeft de Maatschappij in een kwaad daglicht geplaatst. In 1860 werd Ommerschans en Veenhuizen overgedragen aan de Nederlandse staat. Deze gebruikte ze voor herbergen van lieden die in aanraking waren gekomen met justitie. In dat kader mag de situatie van Ommerschans en Veenhuizen voor en na 1860 nooit met elkaar vergeleken worden.

De organisatie binnen de koloniën was op militaire wijze geschoeid. Dit betrof niet alleen de discipline maar ook waren in het begin de ambtenaren, de wijk en sectiemeesters gerekruteerd uit officieren en onderofficieren van het leger.

Een kolonist, die in de kolonie aankwam tekende een schuldbekentenis van fl 1.700,00. Deze schuld omvatte de bouw van zijn boerderijtje (zie schema 2. Schetsen van de boerderijtjes); de opmaak van de helft van de grond (3 ha; 40 are was afgescheiden voor privé-bebouwing), huisraad, gereedschappen, enkele schapen, een koe en kleding (ten dele geüniformeerd). Onder leiding van de sectiemeesters werd de grond ontgonnen en bebouwd. Op basis van verkoop van eenderde van de oogst kon de kolonist levenslange vruchtgebruik verwerven. Kleding, huisraad e.d. werd na afbetaling eigendom. Doel was dat de kolonist uiteindelijk zelfstandig moest kunnen functioneren (z.g. "vrijboer"). Door medailles van hogere kwaliteit te verwerven groeide men door tot "vrijboer".

Gezicht op de kolonie Willemsoord

Iedere kolonist in de gewone koloniën mocht zijn huishouding zelf inrichten, maar moest wel de bepalingen van de koloniale rechten in acht nemen. Voor handhaving hiervan was een Raad van Toezicht ingesteld. Degene die zondigde tegen de reglementen als verwaarlozing van zijn middelen of schending van de

Kolonistenwoning te Wilhelminaoord

openbare orde kon lokaal in het cachot gestopt worden, kon vermaand worden, boetes krijgen en (tot 1860) tijdelijk in de strafkolonie Ommerschans worden geplaatst, kon tijdelijk een heropvoeding krijgen in Veenhuizen (ook tot 1860) of kon worden ontslagen. De straffen waren streng; een voorbeeld: een aantal koloniekinderen rond 15 en 16 jaar die op de openbare weg een mevrouw uit Noordwolde hadden uitgescholden werden 5 dagen opgesloten. Het gebeurde dikwijls dat men deserteerde omdat men eigenlijk niet geschikt was voor het werk maar toch nog schulden had; verder kon men zij het zonder schuld ook ontslag vragen en verkrijgen.

Ook om andere redenen kon men een heropvoeding krijgen in Ommerschans; een ervan was wanneer ongetrouwen voor nageslacht gingen zorgen. Jongens en meisjes deserteerden dan veelal en bouwden dikwijls plaggenhutten op de heide. Buurten als de "Stopnaaldenbuurt" en Marijenskampen zijn daardoor ontstaan. Voor de dagelijkse gang van zaken was er binnen de kolonie een Kleine Raad ingesteld (Een soort Gemeenteraad). Deze besliste over klachten van kolonisten, wie 14 dagen op vakantie mocht, veelal naar de plaats van herkomst, waar bestellingen ingedeeld moesten worden (indien dat vooraf nog niet was bepaald) en hoe fabrieksmatige arbeid georganiseerd moest worden.

Plaatsing in de Ommerschans was voor de kolonisten uit de vrije koloniën in de meeste gevallen een zware straf, echter in sommige gevallen een grote promotie. De bedelaars en de strafkolonisten kregen onderkomen binnen de vesting. Buiten de vesting waren een 21-tal grote boerderijen gepland (Het werkelijke aantal werd 18) waarop de bedelaars en strafkolonisten dagelijks moesten werken. In de vesting was een groot vierkant gebouw met een binnenplein. Hier konden 1.500 personen gehuisvest worden. De strafkolonisten werden op de binnenwal gehuisvest, hier stonden 12 woningen onder 1 kap ter beschikking.

2.1.2 De familierelaties

In de Kwartierstaat Kok-Westerveld worden de families aangegeven die door het huwelijk van Pieter Kok en Neeltje Westerveld samenkwamen. In het vervolg van hoofdstuk 2 zullen hun lotgevallen nader toegelicht worden.

Kwartierstaat Kok-Westerveld

Hendrik Hanneke Kok 24-10-1761 Hendrikje Peters v. Schaken	Matthijs Cornelis v. Middelaar Jannechien	Johannes Harmens Boensma 19-01-1786 Akke Pieters	Abeles	Jan Cornelis Westerveld Froukje Krol	Pieter Brouwer Maartje Kooij	Conrad Brunnenkamp Beckmann 1-01-1762 Elisabeth Sterthoff	Hendrikus Dooris Angenitha Rijntjes
--	--	--	---------------	---	---	---	--

Johannes Kok 1-5-1763 Baarn 25-5-1849 Steggerda 9-5-1807 Soest H v. Middelaar 8-7-1773 Stoutenburg 29-3-1839 Steggerda	Pieter Boensma 25-1-1789 Heerenveen 24-7-1831 Axel Teuntje Abes 1-1-1789 ?? 3-8-1814 N-Haske	Hendrik Westerveld 7-11-1805 Broek 29-3-1873 Steggerda 4-10-1836 Weststellingwerf Neeltje Brouwer 14-10-???? Wieringerwaard 31-03-1873 Steggerda	Hermannus Beekman 10-5-1774 Wadersloh 3-5-1859 Steggerda 16-1-1833 Weststellingwerf Martine Dooris 5-8-1792 Deventer 10-1-1855 Steggerda
--	---	--	--

Hendrik Kok 6-4-1808 Soest 7-4-1883 Steenwijkerwold 15-2-1841 Steenwijkerwold Geertruis Boensma 17-9-1811 Heerenveen 24-1-1891 Almelo
---

Hendrikus Westerveld 1-8-1834 Noordwolde 11-9-1896 Peperga 5-8-1859 Weststellingwerf Johanna Beekman 7-7-1839 Steggerda 22-9-1875 Steggerda
---

Pieter Kok 29-2-1848 Steenwijkerwold 26-3-1903 Losser 13-10-1883 Oldemark Neeltje Westerveld 7-11-1860 Steggerda 26-3-1939 Enschede
---

2.1.2.1 De aankomst in de koloniën

Van de 4 subtakken behoorde de tak Westerveld tot de eerste kolonisten n.l. Jan Krijnes geboren in 1767 in Wirdum gemeente Loppersum, zich later Jan Cornelis Westerveld noemende, behoorde tot de 52 van de proefkolonie. Zijn aankomst was op 29 oktober 1818. (Hij behoorde tot de eerste 5.)

In bijlage 1 (kopie originele documenten) meldt de Sub-Commissie Broek in Waterland aan de Permanente Commissie de samenstelling van het desbetreffende gezin. Zijn oudste zoon, zelf later kolonist, trouwde met Neeltje Brouwer, dochter van een der eerste kolonisten uit Frederiksoord.

Deze kolonist: Pieter Brouwer maakte zijn opwachting in Frederiksoord op 23 februari 1820. (Zie 2.1.2.2) betreffende het verzoek tot plaatsing door de SC Wieringerwaard en de volgende paragraaf betreffende de werkelijke tekst). Hij kwam met zijn zwangere vrouw Maartje Kooij (achtste maand) en 5 kinderen uit de Wieringerwaard (in de buurt van Alkmaar). Van het uiteindelijke gezin (4 jongens en 5 meisjes) zouden met uitzondering van Neeltje allen de koloniën verlaten. Neeltje heeft zelf ruim een jaar "gediend" buiten de kolonie en wel bij de familie L. Bakker te Steenwijk (augustus 1928 tot november 1929). Pieter heeft in juni 1846 nog wel geprobeerd, met behulp van de SC Wieringerwaard, om de boerderij over te laten schrijven op zijn schoonzoon C. Post. De Permanente Commissie heeft echter laten weten dat, het verzoek niet vatbaar was voor een gunstige beslissing.

Van deze kinderen zijn alleen dochter Neeltje (zie 2.3.2.1) en zoon Arie in aanraking gekomen met de Raad van Toezicht. Deze laatste was als 22-jarige op 8 juni 1834 gedeserteerd en op 14 juni 1834, stomdronken op de weg Steenwijk - Meppel opgepakt. De Raad stuurde hem naar Ommerschans mede omdat de ouders Arie omschreven als zeer ondeugend.

Op 21 augustus 1820 arriveerde vanuit Schiedam, als een der eersten in de kolonie Willemsoord, Hermannus Beekman.

Ruim 1 jaar later op 2 december 1921 kwam vanuit Amersfoort Joannes Hendrikse Kok in de kolonie Willemsoord. (Zie betreffende de aanmelding en als tekst 2.1.2.3).

Zowel Beekman als Kok waren boer maar ook huisverzorgers met als hoofdtaak begeleiding en opvoeding van bestellingen die op gezette tijden door de S.C naar de koloniën werden gezonden. De zoon en kleinzoon van Hendrikse Kok namelijk Hendrikus en Pieter waren wel kolonist c.q vrijboer. Hendrikus trouwde met Geertruis Boensma. Deze uit de omgeving van Heerenveen afkomstige familie waren op zich geen kolonisten.

De trek van de Kok-Westerveld dynastie (1820 - 1830) naar Willemsoord

In een tijd waarin Nederland zeer immobiel was, de meeste mensen bleven wonen waar ze geboren zijn, is de Kok-Westerveld dynastie vanuit verschillende windstreken samengekomen in de koloniën. Het kaartje op de vorige bladzijde verduidelijkt dit.

2.1.2.2 Verzoek om plaatsing van de familie Brouwer door de SC Wieringerwaard

De Subcommissie van de
 -rijheid, en de Wieringerwaard
 van
 De subcommissie der Maats-
 chappij van Opleiding
 te Alkmaar. -

Pieter Brouwer in deze gemeente woon-
 zachtig oud 39 Jaeren getrouwd met Maartje
 Kooij oud 33. Jaeren, hebende vijf kinderen
 als Janhies oud 11 Jaeren Neeltje Brammer
 oud 10 Jaeren, Arijen oud 7 Jaeren, Maartje
 oud 5 Jaeren en Natte Brammer oud 2 1/2 jaar
 hebben zich vrijwillig aangeboden; om naar
 de Landbouw school, Frederiks wijk te be-
 zoen.

Zaar hij hem met zijn gezin, daartoe alle
 Sints geschikt vandeelen, de Landbouwschool
 te bezitten; het Pruisen, Leagen, en al
 wat daar by veruicht word gewaarde,
 als hebende hij, nog ongehuwd zijnde,
 want geen ander beroep geleerd,
 thans met zijn talrijke gezin vande zeron-
 ge vandeelen niet komende bestaan,
 neemt hij met van de vrijheid, veld-
 te verzuken, hem nogmaals van de her-
 momente commissie in de Maatschappij
 den einde hij vandeelyk met behulp, der
 goddelijke dwangzinnigheid; inderlyc toe
 stand kan vandeelen -

Wieringerwaard.
 3 September 1841

De subcommissie der Maats-
 chappij van Opleiding te Alkmaar
 M. van der Meer

De SubCommissie van Weldadigheid van de Wieringerwaard.

Aan

De SubCommissie der Maatschappij van Weldadigheid te Alkmaar.

Pieter Brouwer in deze gemeente woonachtig oud 39 Jaren gehuwd met Maartje Kooij oud 33 Jaren, hebbende vijf kinderen als Cornelis oud 11 Jaren Neeltje Brouwer oud 9 Jaren, Aarjen oud 7 Jaren, Maartje oud 5 Jaren en Aaltje Brouwer oud 2 Jaar hebben zich vrijwillig aangeboden; om naar de Landbouwkolonie, Frederiksoord te begeven.

Daar wij hem met zijn gezin, daartoe alleszins geschikt van deelen, de Landbouwkunde bezittende, het Ploegen, Zaaijen, en al wat daarbij vereischt wordt verstaande, als hebbende hij, nog ongehuwd zijnde, nooit geen ander beroep geleerd, thans met zijn talrijke gezin van de geringe verdiensten niet kunnende bestaan, neemt hij met ons de vrijheid, U edele te verzoeken hem nogmaals aan de Permanente Commissie in 'S Hage voor te dragen ten einde hij eindelijk met behulp der Goddelijke Voorzienigheid; in zijn toestand kan voorzien.

Wieringerwaard

De SubCommissie der Maatschappij van Weldadigheid voorn.

3 December 1819

2.1.2.3 De aankondiging van vertrek van de familie Kok naar Willemsoord door de SC Amersfoort aan de PC

Amersfoort, den 22 Novr 1821.

In minzame rescriptie op 20de aangenomen van 15de dierz, volgen hier by de gevraagde stukken, als

- de Stamlyst van het gezin van Joannes Hendrikse Kok Sleck Hoofden, zyn de de man den veldarbeid gevoorn.
- het certificaat van goed gedrag.
- Een nota der mede te nemen goederen en kleedingstukken.
- En beris dat, volgens het gevoordende by 20de Misjive van den 29^{en} Aug^o 18²¹, de samenroeping van dit gezin, zoo van de tyd der Hoofden, als van de besteden, met gemeen genoeg gestreid is.

van de drie eerstgenoemden bekoomb de kolonist by zyn vertrek het dubbel.

Wy zullen nu ingevolge 20de verlop, dit gezin van hie te Land doen vertrekken, zoo dat hetzelve op Saturday den 1sten Decembar aantsaande op den mid dag te amsterdam aankoomt, om dan dienzelven dag, de Reize op Steenwyk met de Beantman te vervoerden, voozien zynde van onzen geleidebrief, volgens model, te vinden in de Star 403 van 1820, en daarwy hun volgens verzeven aan den Heer Amesthoff oddaigfen, zullen wy in tyds genoemden Heer daarvan berigt geven, met verzoek om dit gezin dadelyk verdu te bevorderen en daarna ons opgave der kosten te doen, dewelke wy zyned vervolgens gemakshalve te Amsterdam zullen doen reimboursen.

Aan De Permanente Commissie de subcommissie te Amersfoort
van Weldadigheid namens dezelve
te Gravenhage
J. Willebrink
Sekretaris

Amersfoort, den 22 Nov 1821

*In minzame rescriptie op UWelEdele aangename van 15 dezer,
volgen hierbij de gevraagde stukken, als*

*a. de Stamlijst van het gezin van Joannes Hendrikse Kok sterk
7 hoofden, zijnde de man den veldarbeid gewoond.*

b. het certificaat van Goed gedrag.

c. Eene nota der mede te nemen goederen en kledingstukken.

*d. Een bewijs dat ,volgens het gevorderde bij UWelEdele Messive
van den 29 Aug. 11, de zamenvoeging van dit gezin, zoo van de zijde der Hoofden, als van de
besteders, met gemeen genoeg geschied is.*

van de drie eerstgenoemden bekopmt de Kolonist bij zijn vertrek het dubbel. (Opm. d.w.z het duplicaat)

*Wij zullen nu ingevolge UWelEdele verlof, dit gezin van hier te land doen, vertrekken, zoo dat hetzelfde
op Zaterdag den 1sten December aanstaande op den middag te Amsterdam aankomt, om dan dienzelven dag,
de Reize op Steenwijk met de Beurtman te vervoorderen , voorzien zijnde van onzen geleidebrief, volgens
model, te vinden in de star no3 van 1820 (opmerking. de star was een tijdschrift uitgegeven door de PC om
reclame te maken en informatie te geven voor en over de koloniën), en daar wij hun volgens denzelven aan
den Heer Ameshoff (Opmerking. De Heer Ameshoff was agent en administrateur van de Maatschappij in
Amsterdam) adresseren, zullen wij in tijds genoemden Heer daarvan berigt geven, met verzoek om dit gezin
dadelijk verder te bevorderen en daarna ons opgave der kosten te doen, derwelke wij ZijnEdele vervolgens
gemakshalve te Amsterdam zullen doen rembourseren.*

de Subcommissie te Amersfoort

*Aan De Permanente Kommissie
van Weldadigheid
te 'S Gravenhage*

*namens dezelve
J. Willenbruch
secretaris*

2.2 De familie Beekman

2.2.1 Het leven van de familie Beekman

2.2.1.1 Voorgeschiedenis

Hermannus Beekman ofwel Beckmann werd geboren op 10 mei 1774 in Wadersloh ruim 40 km ten Zuid-Oosten van Münster in Westfalen. Zijn vader heette Conrad Brunnenkamp Beckmann, zijn moeder Elisabeth Sterthoff. Conrad stamt van de boerderij Brunnenkamp. Deze boerderij, nog wel als plek aanwijsbaar, is al lange tijd geleden afgebroken. Elisabeth Sterthoff kwam van een grote boerderij, dat ook nu nog op imposante wijze het landschap beheerst en altijd nog Sterthoff heet. Zijn vader beheerde, echter zonder erfrecht, van 1760 tot 1792 de hoeve Beckmann, in 1400 al genoemd en heden ten dage nog bewoond (familie Borghoff). Deze boerderij behoorde als zovele tot het klooster Liesborn. In de volgende paragrafen wordt nader ingegaan wat de geschiedenis is van de boerderij en hoe de relatie was tussen het klooster en de bewoners van de boerderij.

Pas nadat Napoleon in 1803 voornamelijk in Westfalen de kloosterlanderijen verbeurd verklaarde, kregen de bewoners op basis van voorkeursrecht de mogelijkheid om de boerderijen te verwerven. Dat Napoleon deze verbeurdverklaring doorvoerde had te maken met het feit dat hij prinses, graven en baronnen schadeloos wilde stellen voor het wegnemen van hun onafhankelijkheid. Na Napoleon zag men zich in het Duitse Rijk weer genoodzaakt de kerken en kloosters schadeloos te stellen. Dat deed men door de Kirchensteuer dat tegenwoordig nog steeds in zwang is. De reden dat Brunnenkamp de boerderij beheerde was, dat de kinderen van Beckmann nog te jong waren. Conrad en Elisabeth mochten na de overdracht van de boerderij in 1792 nog tot na 1800 op een bepaald deel van de boerderij blijven wonen. Als voorbereiding van die overdracht werd in 1790 een notariële acte opgemaakt van de bestaande schulden.

Het bovenstaande maakt duidelijk dat Hermannus niet direct het gewenste beroep van boer kon uitoefenen.

2.2.1.2 Het leven van Hermannus (Harmen) Beekman (1774-1859)

Hermannus behoorde tot een der vele Duitse gastarbeiders die in de tweede helft der 18de eeuw in Schiedam in de jeneverindustrie kwamen werken. Hij was daar "Brander" d.w.z. jeneverstoker. Deze industrie was in die tijd de grootste werkgever in Nederland. Deze Duitse gastarbeiders waren zo vlijtig en energiek dat uiteindelijk bleek dat de helft van de Schiedamse geldadel van Duitse afkomst was. Wanneer Hermannus in Schiedam is aangekomen is niet bekend, wel kreeg hij op 24 april 1809 toestemming om zich blijvend in Schiedam te vestigen. Op 14 mei 1809 huwt hij met Annegis Kleijpool (soms ook aangegeven met Klijpoot of Kleipoel). In die tijd was Nederland een koninkrijk geregeerd door Lodewijk, een broer van Napoleon. Het leven stond in die tijd in het teken van de Franse Revolutie waarin vele nieuwe zaken werden ingevoerd. Zo had men b.v. nieuwe namen gegeven voor de maanden zo heette de maand Mei nu Bloeijsmaand. In de huwelijksakte van Hermannus en Annegis komen die moderne dingen van toen als volgt naar voren:

27ste van grasmaand 1809 Harmen Beekman j.m. geboren in Munsterland en Anna Maria Kleijpool geboren in Schiedam en beide wonende alhier, hebbende haar vader, Jan Kleijpool ter secretarie gedeclareerd in het a.s huwelijk te consenteren.

Getrouwd op het Raadhuis den 14e van bloeijsmaand 1809.

Op 31 augustus 1809 wordt een dochter Elizabeth Wilhelmina geboren. Tijdens het verdere verblijf in Schiedam, tot 1820, worden er nog drie dochters geboren, waarvan er twee Maria (Metje) en Jacoba vroegtijdig overlijden. Vanaf 1812 was Nederland volledig ingelijfd bij Frankrijk. Dit blijkt ook bij het overlijdensattest van Jacoba; deze was volledig in de Franse taal gesteld.

Door de activiteiten van de Maatschappij van Weldadigheid zag Hermannus de kans schoon om weer boer te worden. Op 21 augustus 1820 arriveerde hij in Willemsoord samen met zijn vrouwen en twee kinderen Elizabeth (10 jaar) en Maria Agatha (bijna 1 jaar oud). In de kolonie wordt op 1 juni 1823 een zoon geboren, Anthonius geheten. Zij kregen woning nr. 148 en waren als kolonist geplaatst op basis van contract LCN8 van

de PC Schiedam à fl 25,00 p.p. per jaar. In 1821 koos de directie van de koloniën hem uit als huisverzorger. Deze functie, in totaal vervuld door 95 kolonisten, zal door Hermannus als een der eersten, het langst en als laatste vervuld worden namelijk 33 jaar eindigend in 1855.

Zijn tweede vrouw, Martine Dooris, overleed toen en als 81jarige kon hij die taak niet meer aan. Tenminste twintig bestedingen heeft hij in deze 33 jaren begeleid en opgevoed.

Hermannus stond in de kolonie in hoog aanzien. Slechts één keer moest hij op 25 juli 1844, 70 jaar oud, voor de Raad van Toezicht verschijnen toen zijn buurman L.J. Kramer hem beschuldigde van het ontvreemden van rogge, nog op het veld staande. De Raad sprak Hermannus vrij en bracht de aanklacht in verband met de vijandige relatie die bestond tussen de beide families. De Raad vermande beiden om beter met elkaar om te gaan.

Op 11 juni 1832 overleed zijn vrouw Annegis op 48-jarige leeftijd. In november 1832 vroeg Hermannus toestemming van de Kleine Raad om te mogen trouwen met zijn huishoudster Martine Dooris. Dit werd hem toegestaan. Op 16 januari 1833 hertrouwde hij met Martine Dooris, 40 jaar oud, geboren in Deventer die voordien als dienstmeid werkzaam was bij Jan Hendrik Maartens (Kolonie Willemsoord nr. 54). Zij was toen al de ongehuwde moeder van een zoontje van 5 jaar die als Frederik Dooris (geboren te Deventer 12 november 1828) in 1859 naar Delfshaven zou vertrekken. Het kind was verwekt door ene Fredericus Remenie. Opvallend is het gemak waarop in die tijd namen veranderd worden.

In het geboorteregister van de stad Deventer wordt het kind Frederik Dooris genoemd, in het doopregister van de St.Lebuinuskerk echter Joannes Dooris, in het Deventer bevolkingsregister van 1829 wordt hij aangeduid als Johannes Remenie. Martine ook wel Martina woont dan in de Leusensteeg nr.1961 terwijl ze als beroep spinster opgeeft. Martine zelf is een oneigenlijk kind van Hendrikus Dooris en Angenitha Rijnders. Hendrikus was noch katholiek noch hervormd maar luthers.

Uit het huwelijk tussen Hermannus en Martine werden twee dochters geboren namelijk Agnes Elisabeth (2 september 1834) en Johanna Maria (7 juli 1839). Deze laatste zou de grootmoeder worden van "Opa". (Zie voor het geboortebewijs bijlage 4 (Kopieën oorspronkelijke documenten)). Hermannus Beekman overleed op 3 mei 1859, 85 jaar oud, in Willemsoord-Steggerda.

2.2.1.3 De kinderen van Hermannus Beekman

Elisabeth krijgt op 30 april 1829 ontslag en gaat terug naar Schiedam. Haar moeder zal tijdens een vakantie van 2 weken haar in augustus 1829 bezoeken. In november 1832 verzoekt Hermannus aan de Kleine Raad of Elisabeth voor hem in de kolonie mag werken. De Raad geeft een positief advies. Of Elisabeth daadwerkelijk naar Willemsoord is teruggekeerd is niet bekend. Zij trouwt in 1840 met de koperslager Antonius van Oers, krijgt een aantal kinderen en overlijdt op ruim 80 jarige leeftijd in 1890 in Schiedam.

Maria Agatha gaat ook terug naar Schiedam, zij trouwt in 1845 met de "Brander" Heinrich Anton Suntrup eveneens als Hermannus afkomstig uit het Munsterland. Ook zij krijgt een aantal kinderen en overlijdt in 1888 eveneens in Schiedam.

Waar Anthonius is gebleven is nog niet duidelijk, wel is bekend dat hij in de kolonie Willemsoord vele problemen heeft veroorzaakt. In de periode van 1837 tot 1850 krijgt hij kleine straffen, deserteert hij enige malen en wordt tenminste 3 maal voor straf naar Ommerschans gestuurd.

Als illustratie het volgende:

Op 27 oktober 1839 moet hij, 16 jaar oud, tezamen met de bestedeling Evert van der Hulst, 15 jaren oud, voor de Raad van Toezigt verschijnen.
De aanklacht is dat ze onderling hebben gevochten.
De beschuldigten worden binnen geroepen en bekennen hun misdrijf.
De Raad, gelet op Art.256 en Art.351 van het Reglement van Tucht waarbij opsluiting van 3 tot 8 dagen in de Strafkamer op dergelijke misdrijven is gesteld.

Besluit: Anthonie Beekman 6 dagen en Evert van der Hulst als de meest schuldige 8 dagen opsluiting in de Strafkamer toe te wijzen, hetwelk hun daartoe binnengeroepen zijnde, door den President wordt kenbaar gemaakt.

De volle zuster van Johanna, Agnes Elizabeth gaat o.a in Schiedam als dienstmeid werken bij haar halfzuster Maria Agatha.Op 20 juni 1860 zal ze de kolonie verlaten.

2.2.2 De Boerderij-Beckmann

In het boerengehucht "Geist", dat betreffende zijn omvang veel kleiner is dan tegenwoordig, bezat het Klooster Liesbarn slechts de boerderij "Beckmann". Er is maar weinig over bekend. In de alleroudste registers begin 1300, waarin aangegeven staat wat de boerderijen jaarlijks dienden op te brengen, werd de naam van de boerderij slechts met de naam van het gehucht aangeduid.Hij werd dus "Geist" en "Gest" genoemd en behoorde tot de weinige boerderijen van Wadersloh, die bij de streek Hasekebrügge behoorde. Als pacht moest het 6 schepel rogge, 6 schepel haver, 3 schepel gerst en 1 haan opbrengen en verder nog als geld 18 denariën. Een oorkonde over deze boerderij stamt uit het jaar 1419; het gaat dan over "Erwin de zoon van de Beckelui". Deze Erwin werd op basis van ruil lijfeigene van de ridder Godert van der Recke. Deze woonde in Untrup. Het klooster ruilde hem voor Aleken een dochter van Hilliken van Everinctorpe. In 1419 wordt voor de boerderij dus voor de eerste keer met een specifieke naam aangegeven.

In 1488 luidt de volle naam: "Beckeman thor Geist". Dat deze boerderij dezelfde is als, die vroeger aangeduid werd met "Geist", kan bewezen worden door het feit dat er in 1488 ook een handgeschreven notitie is gevonden die dezelfde boerderij "Geyst" noemt. Iemand heeft daar als verduidelijking het woord "Beckemann" aan toegevoegd. Als verder bewijs dat het om dezelfde boerderijen gaat is te vinden in het feit dat de op te brengen pacht in 1488 precies dezelfde was als in 1320. Nieuw, maar dat gold ook voor de andere kloostergoederen, was de vereiste opbrengst van 20 eieren.

De boerderij "Beckemann" telde in 1498 vier, in 1499 vijf bewoners, die in de kerk te communie gingen. "Beckemann im Geist" kocht in 1499 en 1504 rogge en gerst terug van het klooster. In 1516 wordt in een document betreffende het landgoed Hamerbecke "Beckeman thor Geist" tienmaal genoemd zijnde een boerderij die aangrenzende akkers bezat. Tot voor kort heette de bezitter "Brökelmann" nu echter Borghoff zodat de naam "Beckmann" verdwenen is.

2.2.3 De bewoners van de boerderij Beckmann (1600-1800)

2.2.3.1 Overzicht

Rond 1580 wordt het echtpaar Steffen Beckmann vermeldt. In 1630 is er sprake van de weduwe Ida Beckman. Haar zoon Tonius werd erfgenaam, hij trouwde met Ida Rampelman. Tonius stierf op jonge leeftijd; hij liet slechts één dochter na, Elisabeth geheten. Haar zwager Stephan Beckmann eiste de boerderij op, na jarenlange twisten en pas nadat ze voor de tweede keer huwde (1639), stond ze de boerderij af.

Stephan Beckman was getrouwd met Catharina Valhaus. Ze hadden acht kinderen, twee ervan waren zonen. De oudste Anton trouwde met Elsa Bellenhaus in Diestedde en ging daar wonen (1669). De tweede Johann stierf in 1679 nog maar 23 jaar oud. De vijfde dochter Catharina, die in 1680 met Baltasar Ackenhövel trouwde, werd de erfgename.Zoals in die tijd gebruikelijk ging Baltasar zich Beckmann noemen. Dit echtpaar kreeg 7 kinderen waarvan 4 zonen. De een na jongste Anton (1695) werd de opvolger.Hij trouwde in 1723 met Gertrud Schienstock, hij stierf reeds in 1739.

Gertrud trouwde voor de tweede keer, nu met Johann Hermann Hamelbeck, zich wederom Beckmann noemende.Franz Bernhard (1747), zoon uit dit huwelijk, werd door het klooster uitgekozen als opvolger. Toen

zijn ouders rond 1762 vlak na elkaar stierven was hij nog maar 15 jaar. Daarom droeg het klooster het echtpaar Brunnenkamp op, om de boerderij te gaan beheren. Toen Franz in 1792 met Maria Clara Siveke ging trouwen nam hij tevens de boerderij over.

2.2.3.2 De erfeniskwestie tussen Stephan Beckmann en Ida Rampelman (1638-1640)

Zoals al opgemerkt, Anton Beckmann stierf op jonge leeftijd en Ida Rampelman bleef met haar dochter Elisabeth achter. Met betrekking tot het recht van opvolging kwam het snel tot ruzie tussen Ida en haar zwager Stephan. Deze stelde dat hij alleen recht had op alle bezittingen achtergelaten door zijn broer. Hij geloofde dat, vanwege het feit dat zijn broer geen mannelijke nakomelingen had, hij op basis van de algemene wetgeving de erfgenaam was. Ondanks vermaningen van de abt van het klooster Liesborn liet hij zich niet van zijn stuk brengen. De abt belegde daarom op 8 september 1638 een vergadering met een aantal ervaren personen op gebied van de rechtspraak met als doel hun mening te vernemen. Deze personen waren: Peter Oisterleminck, Tonies Willenbrinck, Steffen Beermann, Dietherich Hamelbeck en Cordt Wortmann.

De vraag die de abt hen voorlegde luidde: Wanneer een zoon of dochter met goedkeuring van de abt en verwanten trouwt, en een boerderij erft, en wanneer hij in dat huwelijk een of meerdere kinderen krijgt en dan overlijdt, moeten dan de nabestaanden het erfgoed afgenomen worden ten gunste van zijn jongere broer of zuster? Oisterleminck, Beermann en Willenbrinck gaven gelijklopend ten antwoord dat het afnemen gewelddadig en onrechtvaardig was tenzij dat op basis van goed overleg tussen beide partijen plaatsvond. Op een andere wijze zou het tegen de landswetten indruisen. Zij hoopten niet dat hunne kinderen wanneer ze eens weggetrokken waren op dergelijke wijze hun vermeende rechten zouden opeisen. Hamelbeck en Wortmann stelden dat ze niet tot een oordeel konden komen. Noch deze uitspraak noch de bemiddeling van de pastoor van Wadersloh, Johannes Bröckeling en van de koster Gottfried Leerberg konden Stephan vermurwen.

Ten slotte gaf men hem 8 dagen bedenktijd, dan moest hij tot andere gedachten komen of zijn schoons zuster gaan overtuigen dat het beter was de boerderij te verlaten. Mocht er geen oplossing gevonden zijn dan zou een derde onpartijdige instantie gevonden moeten worden die een eindoordeel zou geven. Tot dat tijdstip, zou de weduwe op de boerderij blijven en zouden haar rechten op generlei wijze aangetast worden. Of het tot een dergelijk eindoordeel is gekomen, is niet bekend. Ida Rampelman bleef echter voorlopig op de boerderij. Intussen was de situatie voor haar op een aantal manieren verslechterd zodat het blijven wonen op de boerderij uiterst moeilijk werd. De verhouding, die ze met ene Tonies Helleweg was aangegaan, bleef niet zonder gevolgen.

Het proces dat ze had aangespannen tegen (Tonies), de vader van haar kind, was door de vader van Tonies, Lubert Helleweg, in de minne geschikt (20 juni 1639). Het kind zou hij als de zijne accepteren en Ida zou 25 taler kraamgeld krijgen. Dit vergelijk werd op 14 juli 1639 achterhaald doordat ze bereid was om alsnog in het huwelijk te treden met Tonies. In dat kader wilde ze de boerderij verlaten en ze kwam met Stephan Beckmann tot het volgende vergelijk:

- 1 Haar dochter Elisabeth, 14 jaar, zou door Stephan als eigen kind geaccepteerd worden. Niet alleen was hij verantwoordelijk voor het dagelijkse levensonderhoud maar hij moest ook voor een bruidschat zorgen.
- 2 Ida (lijfeigene van het klooster) moest door Stephan vrijgekocht worden.
- 3 Ida mocht alles wat ze als bruidschat had meegebracht weer meenemen. Deze bruidschat bestond uit: 11 taler voor 1 paard; 1 taler voor 1 mud erwten, 2 koeien en houten meubilair als een bed, kasten etc.
- 4 Alles waar ze als bruidschat nog recht op had vanuit haar ouderlijk huis, zijnde: 160 taler, 1 paard, 1 ezel, 3 runderen en 1 mud koren, verder nog enige zaken als een wagen.
- 5 Voor haar vrijwillige afstand van de boerderij kreeg ze 100 taler uitbetaald in twee termijnen.
- 6 Ida deed verder afstand van alle rechten met betrekking tot het erfgoed van Beckmann.
- 7 Het kind Ennike dat geboren was uit de verhouding met Tonies Helleweg maar dat eigendom was van het klooster diende door Tonies en zijn vader Lubert Helleweg vrijgekocht te worden.

Uit het huwelijk tussen Ida en Tonies kwamen nog 7 kinderen voort.

2.3 De familie Westerveld

2.3.1 Jan Westerveld (1767-1837)

2.3.1.1 Overzicht

De familie Westerveld komt oorspronkelijk uit Slochteren waar omstreeks 1670 een zekere Aris geboren is. Zijn zoon Krijn Aris van Slochteren trouwt als weduwnaar op 11 februari 1747 met Lysbet Geerts van Leermens en wel in Wirdum in de buurt van Delfzijl. Als zevende kind wordt op 18 januari 1767 Jan Krijnes geboren. Deze zal later als naam opgeven Jan Cornelis Westerveld. In Broek in Waterland trouwt hij eerst met Lobbetje de Bood en als weduwnaar met Vroukje Krol. Door het huwelijk met Lobbetje schijnt hij verwant te zijn met Neeltje Pater. Deze laatste heeft bij haar overlijden een enorm vermogen te hebben nagelaten. In de volgende alinea wordt dit nader uit de doeken gedaan.

Vroukje Krol (1776 - 1858) was afkomstig uit Haule een dorp in Friesland ongeveer bij het 3-provinciepunt Groningen, Friesland en Drente.

De huwelijksakte van haar ouders was als volgt:

1771 *Hendrik Jans en Trijntje Alberts beide van de Haule*

1	<i>Proclamatie</i>	8	<i>Maij</i>
2	-----	15	<i>Dito</i>
3	-----	22	<i>Dito</i>

Getrouwd op Donkerbroek den 29 Maij

Hendrik Jans verhuist met zijn gezin naar Noordwolde waar hij het beroep van "opzichter" uitoefent. In 1811 zal de weduwe Trijntje de achternaam Krol aannemen.

In totaal worden er een zevental kinderen geboren onder wie Hendrik Westerveld (6 december 1805 in Broek in Waterland.)

Op 29 oktober 1818 arriveert Jan Cornelis met vijf kinderen in de proefkolonie. Hij zal ongetwijfeld "getipt" zijn door zijn schoonfamilie die immers op 6 km. afstand van Frederiksoord in Noordwolde woonden. Zijn inspanning als kolonist werden blijkbaar hogelijk gewaardeerd; als derde kolonist werd hij op 23 augustus 1822 als zetboer (hoevenaar) benoemd in Ommerschans (boerderij nr.1 groot 42 morgens en met volkomene boerenwoning, stal, schuur, hooibergen en hetgeen daarbij verder vereist wordt). In deze functie krijgt Jan Cornelis echter grote moeilijkheden met de opzichters (wijkmeester) en het bestuur van Ommerschans. Eind februari 1825 komt het tot een uitbarsting. Het gevolg is dat de familie Westerveld uit Ommerschans dreigde ontslagen te worden maar de schriftelijke verdediging van vrouw Westerveld zorgde er mede voor dat de "straf" beperkt bleef tot overplaatsing van Hoeve 1 naar Hoeve 12, blijkbaar een minder fraaie. De wijze, waarop de affaire zich afspeelde, is zo interessant en ook zo vergelijkbaar met wat zich tegenwoordig nog afspeelt tussen de "magistraten" en de "gewone man" dat het gehele gebeuren in de tweede volgende alinea wordt weergegeven.

Op 12 februari verhuist de familie Westerveld van Hoeve 12 naar Hoeve 10. Op 63 jarige leeftijd (13 februari 1830) komt Westerveld terug naar kolonie 1 (Frederiksoord). In maart 1830 krijgt hij van de Kleine Raad toestemming om naar Broek in Waterland te gaan om bij de S.C. zijn ontslag te regelen. Op 30 april 1830 betreft de familie, buiten de kolonie, een woning in het nabijgelegen Noordwolde. In 1837 overlijdt Jan Cornelis Westerveld.

2.3.1.2 De affaire Neeltje Pater

Archeologen worden in positieve zin onbaatzuchtige zoekers genoemd om tipjes van de sluier van de wereldgeschiedenis te vinden in negatieve zin kenmerkt men hen als schatgravers. Sommige genealogen worden in positieve zin gedreven door eerezucht om iets van de "wortels" van hun afkomst te weten te komen anderen worden door hebzucht geprikkeld om beslag te kunnen leggen op erfenissen.

Dit laatste is het geval rond de kinderloze weduwe Neeltje Pater. "Een gansch bijzondere reusachtige erfenis". Zo werd het nagelaten kapitaal van Neeltje Pater omschreven. In 1936 staken zij, o.a. Westervelds, die meenden erfgenaam van deze dame te zijn de koppen bij elkaar. (In het Archief van Genealogie in Den Haag hebben wij documenten van onderzoeksactiviteiten der Westervelds kunnen vinden). Hun vereniging, door de overheid met argwaan in de gaten gehouden, gaf een orgaan uit met de toepasselijke naam "Ons Recht". Want recht wilden ze natuurlijk allemaal, hoewel ze toch liever geld zagen. De pers deed nogal cynisch over deze affaire. Iedereen scheen te "Pateren" en men vroeg zich af of deze zaak soms om de twintig jaar weer tot een nieuwe patervereniging zou leiden, of misschien wel tot een nieuwe politieke partij.

Neeltje Pater was in 1730 geboren te Broek in Waterland, alwaar zij in 1789 kinderloos overleed. In 1766 was ze gehuwd met Cornelis Cornelisz. Schoon. De familie Pater was zeer rijk geweest en Neeltje zou na haar dood ongeveer zeven miljoen gulden hebben nagelaten. Haar executeur-testamentair was C. Koker, burgemeester van Broek in Waterland. Deze Koker nu was de grote boosdoener, want hij zou maar weinig moeite hebben gedaan om alle erfgenamen op te sporen. Al haar goederen werden gescheiden en gedeeld onder de erfgenamen die hem bekend waren, wat later zou leiden tot een strijd tussen hen die het geld bezaten en hen die het wilden hebben.

In 1938 publiceerden Jochem Westerveld en Carl Pater een studie over de erfenis, zijnde het resultaat van een "ernstig" onderzoek door de Neeltje Pater-vereniging, ingesteld tussen 1935 en 1938. Dit onderzoek had echter wel de ontbinding van de vereniging tot gevolg want als er één ding was komen vast te staan dan was het dit: naar het geld kon iedereen fluiten! De vereniging werd dus opgeheven, maar dat wilde niet zeggen dat Neeltje Paters nalatenschap vergeten werd. Nog steeds wordt Broek in Waterland bezocht door mensen die geld ruiken, maar die worden afgescheept met een stenciltje van de gemeente waaruit blijkt dat ze het maar beter kunnen vergeten. Ook de pers besteedt, bij voorkeur in de komkommertijd, zo nu en dan aandacht aan deze zaak. Zolang er nog mensen zijn die het liefst eerder vandaag dan morgen het graf van de legendarische Neeltje zouden openbreken om het zijn geheimen te ontfutselen, zal deze zaak vermoedelijk nog voldoende stof voor kopij bieden.

2.3.1.3 Het conflict bestuur Ommerschans en Westerveld (eind februari 1825)

In de tijd gezien schijnt de zaak als volgt verlopen te zijn:

15 februari 1825 's avonds:

- Jan Cornelis moet voor de Raad van Discipline verschijnen op basis van beschuldigingen van wanbeheer van zijn boerderij (te weinig hooiopbrengst, rogge als voer gegeven aan het vee, te slecht gedorst).

Deze beschuldigingen werden ingebracht door de wijkmeester van Blanken (Een wijkmeester was zelf, en hoevenaar, en controleur over 4 hoevenaars) en de veldwachter Grafbroek (Deze kon niet lezen en schrijven).

De beschuldigingen worden geaccepteerd en Westerveld dient de hoeve 1 te verlaten.

(Van dit verhoor zijn geen notulen).

16 februari 1825:

- Tijdens de verhuisactiviteit "ontdekt" wijkmeester van Blanken de aanwezigheid van "vreemd brood" op de verhuiswagen tijdens de verhuizing van hoeve 1 naar hoeve 12.

17 februari 1825:

- Westerveld moet zich opnieuw verantwoorden voor de Raad van Discipline nu voor het "vreemde brood". Hij wordt ook hiervan "schuldig" bevonden.

(Van dit verhoor is een verslag zie bijlage 1.)

20 februari 1825:

- De familie Westerveld verdedigt zich manhaftig met een brief van 4 kantjes (zie bijlage 2) geschreven door vrouw Westerveld (Vrouwke Krol). Zij zendt deze brief naar de Directeur Visser van de koloniën in Frederiksoord.

26 februari 1825:

- De directeur Visser niet blij met deze ontwikkelingen maant de adjunct-directeur van Ommerschans voor een schriftelijke uiteenzetting van het gebeurde.

(Hij is niet blij want het betrof immers een goede kolonist, bovendien kon publicatie van de brief van Westerveld het imago van de Maatschappij schaden).

27 februari 1825:

- Boekhouder De Roij zet de beschuldigingen (15 februari) van de wijkmeester en van de veldwachter op schrift. (Zie bijlage 3)
- De adjunct-directeur Ommerschans geeft zelf een toelichting (Zie bijlage 4). Hij verdedigt niet alleen de eigen verklaringen maar tracht tevens de verdediging van de familie Westerveld te ontcrachten door het karakter van vrouw Westerveld als slecht af te schilderen en aan te geven dat ze toch met de bakker onder een hoedje hebben gespeeld.

2 maart 1825:

- Frederiksoord (Directeur Visser) meldt aan de Permanente Commissie (Generaal van den Bosch) dat ze eindelijk de stukken uit Ommerschans hebben ontvangen. Visser concludeert dat Westerveld in Ommerschans niet meer is te handhaven en stelt voor om Westerveld weer terug te halen naar de gewone koloniën. De tweede mogelijkheid zou zijn om Westerveld nog een kans te geven en hem in Ommerschans te laten maar dan wel op hoeve 12. (Zie bijlage 5).

Datum onbekend:

- De Permanente Commissie in Den Haag (Generaal v.d. Bosch) besluit om Westerveld toch in Ommerschans te handhaven.

2.3.2 Hendrik Westerveld sr. (1805-1873)

2.3.2.1 Overzicht

Hendrik is het derde kind van Jan. (Door het vroegtijdig overlijden van zijn broer Cornelis (1804 -1823) wordt hij de stamhouder).

Hij krijgt einde 1833 intensieve omgang met Neeltje (stamnaam der diverse Neeltjes en Cornelia's bij de familie Kok), de oudste dochter van Pieter Brouwer. Zwanger geworden, wordt dit medio 1834 in de kolonie zichtbaar. Haar vader moet zich verantwoorden voor de Raad van Toezicht. De notulen geven het volgende weer:

Op de bekentenis van der ouders van Neeltje Brouwer, dat deze hunne dochter zwanger is, van een persoon van buiten de koloniën, is, bij ziekte dier dochter, de vader voor den Raad geroepen, die binnen gelaten zijnde, de waarheid der zaak nader bevestigt; doch verzoekt, dat zijne dochter, in plaats van naar de Ommerschans te worden overgeplaatst, mag worden ontslagen, daar zij een huwelijk verlangt aan te gaan en zich, na bekomen ontslag, dadelijk buiten de koloniën wil begeven. De Raad, gelet op art.2 sub.f en art.3 sub.b van het Reglement, waarbij: "overplaatsing voor een en onbepaalde tijd naar de kolonie aan de Ommerschans" gesteld wordt: "op onzedelijke omgang". Besluit tot de toepassing dier straf, met overdracht van het verzoek des vaders aan de Permanente Commissie, haar opmerkende, dat, daar de beschuldigde een huwelijk verlangt aan te gaan, of haar aanstaande man, een vreemd persoon, mede te Ommerschans zou moeten worden opgenomen, of haar dat huwelijk zou moeten kunnen worden belet. Aldus gedaan te Frederiksoord, den 18 Juny 1834.

Voor ons is duidelijk dat deze "persoon buiten de kolonie" voor de Raad van Toezicht een bekende persoon is.

Zijn naam wordt door Neeltje geheim gehouden. Nu het voor haar duidelijk is dat ze, ofwel geen toestemming krijgt voor het huwelijk, ofwel naar Ommerschans moet, deserteert ze en wel op 2 juli 1834. Blijkbaar is de macht van de Maatschappij dermate groot dat Hendrik en Neeltje geen huwelijk aan kunnen gaan daar zeker de ouders Brouwer geen toestemming zullen verlenen. (In die tijd had men tot 30 jaar toestemming van de ouders nodig om te trouwen).

Haar latere schoonvader Jan Westerveld doet begin augustus 1834 aangifte van de geboorte van Hendrik Brouwer, als zijnde de zoon van Neeltje Brouwer. De geboorte had plaats bij hem thuis en wel in Noordwolde. (Zie bijlage 5 (Kopieën oorspronkelijke documenten) voor het geboortebewijs en bekijk het commentaar in de marge waar aangegeven staat dat Hendrik Brouwer gewettigd wordt tijdens het huwelijk van zijn ouders, 2 jaren later).

Op 4 oktober 1836 trouwt Hendrik Westerveld met Neeltje Brouwer (14 dagen voor de 'geboorte van hun tweede zoon Cornelis). Bij de huwelijksvereenkomst erkent Hendrik de tweejarige Hendrik Brouwer als zijn wettige zoon. Zie bijlage 6 (Kopieën oorspronkelijke documenten) betreffende de trouwdocumenten. Het blijkt dat Jan en Hendrik Westerveld en de moeder van Neeltje niet konden schrijven, Neeltje, haar vader Pieter en de moeder van Hendrik wel.

Verder wordt duidelijk dat ook de ambtenaar niet weet dat Wieringerwaard in Noord-Holland ligt in plaats van Zuid-Holland.

Rond 1838 wordt Hendrik, op basis van ondersteuning door het Provinciaal Commando van Overijssel, kolonist in Frederiksoord. Het "kolonist zijn" wordt in mei 1846 ernstig verstoord door medeplichtigheid aan de geruchtmakende affaire "Weduwe Amende" (zie volgende paragraaf waar de directeur van Konijnenburg verslag doet van die affaire). Deze medeplichtigheid wordt verergerd doordat het gezin (nu 6 zonen rijk) op 11 mei uit de kolonie deserteert, zij het met achterlating van al de eigendommen der Maatschappij. Op 23 juli keert men op eigen initiatief terug. In tegenstelling tot de weduwe Amende en de heler Damhuis, die door de burgerlijke rechter strafrechtelijk worden vervolgd, wordt Hendrik Westerveld slechts tuchtrechterlijk binnen de kolonie zelf verhoord en gestraft.

Het verhoor vindt plaats op 9 september 1846, de gehele tuchtraad is aanwezig. De kernvraag is waarom Hendrik Westerveld met zijn gezin is gedeserteerd. Het antwoord is tegelijk sympathiek en zielig: "Bij het horen van de arrestatie van de weduwe was het hem duidelijk geworden, dat de zij het geringe medeplichtigheid van hem uit zou komen en dat hij dan zonder zijn gezin alleen naar Ommerschans zou moeten". Hij verkoos derhalve liever met zijn gezin te deserteren dan dat lot te ondergaan. Het oordeel werd dat hij ofwel de kolonie moet verlaten ofwel naar de strafkolonie Ommerschans moet maar gelukkigerwijze wel met zijn gezin. Op 10 oktober 1846 komt men in de strafkolonie Ommerschans aan, een plek waar Hendrik zelf gewoond had tussen 23 augustus 1822 en 13 februari 1830, maar dan als zoon van een hoevenaar. Na een verblijf van bijna 3 jaar krijgt men een additionele heropvoeding in Veenhuizen (Gesticht nr. 3, woning 54, aankomst 2 maart 1850). Op 13 mei 1851 verkrijgt men in de vrije koloniën opnieuw een boerderijtje, nu echter niet in Frederiksoord maar in Willemsoord-Steggerda, vlak in de buurt bij kolonisten als Kok, Beekman en Bastiaans. Het gezin is nog uitgebreid met twee dochters en wel Catharina (9 augustus 1849) en Vroukje (10 juli 1852).

Het kolonist zijn gaat nu blijkbaar beter want na de reorganisatie in de koloniën begin 1860 wordt ook Hendrik Westerveld vrijboer.

2.3.2.2 De affaire "Weduwe Amende"

Op 13 mei 1846 zet de directeur van Konijnenburg in een brief aan de Permanente Commissie in Den Haag de toen bekende stand van zaken als volgt uiteen:

Aan de Permanente commissie
der Maatschappij van Weldadigheid

Frederiksoord, 13 Mei 1846

Ik heb de eer Uw Edele Heer Gestrengen verslag te geven van alwederom desertie, van het huisgezin der Weduwe Amende, eerst voor zes weken van Amsterdam opgenomen, die gepaard gegaan is met brutale diefstal, doch welke huisgezin achterhaald is en waarvan het hoofd nu aan den gewonen Regter staat overgeleverd te worden.

Dat huisgezin, bestaande uit gemelde weduwe van 46 jaren oud, met 7 kinderen van 20 tot 4 jaren, waarvan de oudste Johanna Christina reeds den 2 van deze maand de Koloniën heimelijk had verlaten, is in den nacht van den 8 op den 9 van dezen maand en dus 1.1. Zaterdag, met al hare overige kinderen ontvlugt, na van de aan haar toevertrouwde goederen te hebben verkocht de koe, kruiwagen, kantschop, mestvork, ijzeren pot en doofpot, welke verkoop heeft plaats gehad aan Johannes Hendrik Damhuis een arbeider onder Vinkega, nabij de woning der gedeserteerde in de westvierdeparten voor fl 30,00 welk bedrag zij erkent ontvangen te hebben. Zij is daarin geholpen door den kolonist Hendrik Westerveld, haren buurman, die daarvoor fl 3,00 heeft genoten en zich bovendien van nog eenige bedsteeplanken schijnt meester gemaakt te hebben.

Dien eigen morgen daarvan kennis bekomende zond ik den Onder Directeur van Kolonie 2 uit, om het huisgezin in den Steenwiiker beurtsman (Opmerking: die bestuurde de boot van Steenwijk naar Amsterdam over de Zuiderzee) te Blokzijl anders aan de Lemmer op te speuren, waarin hij wel geslaagd is, daar het huisgezin, zich met een wagen van enen Jacob Oosterhof, van Vinkega, naar het einde van het Diep en verder met een Punter hebben doen weg brengen, nabij Blokzijl, is achterhaald.

Het huisgezin, aldus, met de overige goederen, terug gebracht zijnde, liet ik het aanvankelijk bewaken, toen ik van dezen

diefstal met medehelpers, door den Adjunct Direceur zelven, bij den Secretaris van het Grieterij bestuur eergisteren aangifte heb doen geschieden, met te kennen gave, dat de Directie met alle ernst moest verzoeken en er op aandringen, dat deze verregaande, erkende, of volkomen bewijsbare, diefstal gestrengelijk mogt worden vervolgd, dat dan ook beloofd is, zoo mede, dat de beschuldigde en hare complices vanwege de justicie zouden worden opgehaald, doende wij haar en haar gezin nog bewaken.

Van de fl 30,00 verkochte goederen is meen ik nog fl 18,00 aanwezig, die, tegen bewijs, zouden worden terug genomen en al de goederen zijn mede nog bij Damhuis aanwezig bevonden.

Het huisgezin van Westerveld hoor ik, is intussen, gisteren, gedeserteerd, met achterlating van zijne goederen, die, evenwel, of weldra mede in handen der politie zal vallen, of zich aan de diepste armoede prijs geven. De opkooper Damhuis en de voerman Oosterhof, moeten gisteren reeds in verhoor geweest zijn, zoodat deze achtervolging wel de noodige afschrik geven zal, dat noodzakelijk was, om paal en perk te stellen aan de menigvuldige desertiën met ontvreemding gepaard.

De, Directeur der Koloniën

J. Van Konijnenburg.

2.3.3 Hendrik Westerveld jr. alias Hendrik Brouwer (1834-1896)

Wanneer men in de jaren 1850-1870 in de bevolkingsregisters de gegevens van de familie Westerveld bekijkt dan is het opvallend hoeveel gegevens foutief zijn. B.v. geboortedata van Hendrik sr. liggen 3 jaar uiteen, geboorteplaatsen als Alkmaar worden genoemd. Hetzelfde geldt voor Hendrik jr.; als geboorteplaats wordt Zwolle genoemd, verder wordt hij in 1853 nog Hendrik Brouwer genoemd. Hij was van beroep wever. Gezien het feit dat hij voor zijn tiende jaar niet in de kolonie woonde, maar in Noordwolde, had hij geen schoolopleiding gehad. Toen hij (lang 1.65 m., blond, blauwe ogen) in 1855 als fuselier 2e klasse 7e regiment infanterie kon hij schrijven noch lezen. Hij verbleef in het leger van 1855 tot 1860 (Grave). Op 5 augustus 1859 trouwde hij met Johanna Maria Beekman.

(Zie bijlage 7 (Kopieën oorspronkelijke documenten) betreffende de huwelijksakte). Op die akte blijkt dat hij ten minste zijn handtekening kon plaatsen, maar dat Johanna had leren "schoonschrijven" wederom een bewijs van de toendertijd voortreffelijke opleiding in de kolonieën. Op 7 november 1860 wordt Neeltje geboren, de latere moeder van "Opa Kok".

(Zie voor het geboortebewijs bijlage 8 (Kopieën oorspronkelijke documenten)).

In april 1862 moet Hendrik voor de Raad van Toezicht verschijnen omdat hij 20 wilgentakkenbossen gekapt zou hebben langs de wal van de Steggerdasloot. (Het is niet helemaal zeker het kan ook Hendrik sr. geweest zijn!).

Zijn vrouw had de daad bekend, zij dacht dat het mocht. Daar het een vergrijp was tegen art.91 van het Reglement wordt Hendrik beboet ter waarde van fl 30,00 en 1 dag opsluiting.

Het is opmerkelijk dat Neeltje en haar zuster Cornelia benevens haar drie broers Johannes, Hendrik en Martinus katholiek worden opgevoed. Tijdens het huwelijk was ze immers volledig wees, de omringende talrijke Westerveldfamilie was hervormd. Het leven van Johanna Maria Beekman lijkt niet erg rooskleurig, ze sterft op vrij jonge leeftijd (46 jaar), een week na de geboorte van een levenloze zoon. In de jaren 1871 tot 1873 was zij reeds bevallen van drie levenloze kinderen (2 zoons, 1 dochter).

2.4 De familie Boensma

2.4.1 Algemeen

De familie Boensma heeft haar wortels in de Grieterij Schoterland met als belangrijkste plaats Heerenveen. (In Friesland werden tot ver in de negentiende eeuw de gemeenten Grieterijen genoemd, de burgemeester Grietman). De oudst bekende Boensma, geboren in 1764, was Johannes Harmens Boensma, getrouwd met Akke Pieters, gestorven op 91 jarige leeftijd op 12 mei 1855. Zijn beroep was tuinier. Zijn zoon Pieter Johannes, is twee maal gehuwd geweest, eerst met Teuntje Abes, en daarna met Boukje Klaases Ytsma. Boukje was de dochter van een meester timmerman uit Dokkum. Het beroep van Pieter was eveneens timmerman. Verder had hij leren lezen en schrijven. Uit het eerste huwelijk zijn tenminste 2 kinderen geboren en wel Johannes Pieter, getrouwd met Alberdina Damhuis en Geertruid geboren 26 augustus 1813 en later gehuwd met Hendrik Kok.

(Zie bijlage 8 (Kopieën oorspronkelijke documenten))

Teuntje Abes overleed reeds op 25-jarige leeftijd. uit het tweede huwelijk zijn 7 kinderen geboren van wie Akke en Klaas in Heerenveen. De overige 5 zijn in Steenwijk geboren.

De Boensma's zijn rond 1819 naar die plaats verhuisd. Opmerkelijk is dat zowel Geertruid als Akke met kolonistenzoons zijn getrouwd. Waarschijnlijk heeft dat als reden dat, de katholieke kolonistenzoons uit Willemsoord door zaken als kerkbezoek een sterker contact hadden met de oorspronkelijke bevolking.

Pieter en zijn zoon Johannes Pieter (1810 - 1900) werden in 1830 gemobiliseerd in verband met de afscheiding van België. Pieter overleed op vroege leeftijd in Axel in Zeeland en wel in 1831 tijdens de tiendaagse veldtocht zie 2.4.2.

Vanaf dat moment nam Johannes Pieter de zorg van de familie op zich. In 1840 blijkt dat naast eigen vrouw en twee jonge kinderen hij nog de zorg van de 6 overgebleven kinderen van zijn vaders tweede huwelijk op zich had genomen. Het één na jongste kind was in januari 1831 op bijna 4-jarige leeftijd overleden.

2.4.2 De afscheiding van België (1830-1839)

2.4.2.1 Overzicht

In augustus 1830 komt België, geïnspireerd door de opstand van de Franse bevolking tegen hun koningshuis Bourbon in juli 1830, in rebellie tegen de Noord-Nederlandse overheersing. De Nederlanden waren op basis van overeenkomsten van het Weense Congres in 1815 na de val van Napoleon één land geworden. Door politiek gestuntel van Koning Willem 1, door terugtrekking van het leger uit grote delen van België, en door steun van met name Frankrijk aan de opstandelingen riepen de Belgen op 4 oktober 1830 de onafhankelijkheid uit.

Onder leiding van Prins Frederik had een Nederlands keurkorps van 10.000 man op 23 september de orde in Brussel trachten te herstellen. s' Avonds op 26 september trekken ze zich uit Brussel terug. De Prins telt 2.000 gewonden en vele doden.

Na de onafhankelijkheidsverklaring tracht Kroonprins Willem in januari 1831 in het trouw gebleven Antwerpen te onderhandelen met de voorlopige Belgische regering zetelend in Brussel. Hij krijgt echter nul op zijn rekest. Als hij een inmiddels woelig Antwerpen verlaat, stuurt hij zijn troepen daar naar de citadel om althans een bolwerk te behouden. Tijdens de mars daar heen, vallen er goedgerichte schoten uit de huizen in de buurt. En ondanks gemaakte afspraken, doen de rebellen toch een aanval op het arsenaal. Als reactie daarop bombardeert generaal Chassè de stad. Er vallen vele doden en vele huizen worden verwoest.

In het begin van 1831 is er een conferentie in Londen om de afscheiding nader te regelen. Ontevreden over de gang van zaken mobiliseert Koning Willem 1 een armee van 88.000 man, waarvan een "stand" leger van 36.000 man, en legerde deze in Noord-Brabant, Zeeuws-Vlaanderen en Limburg.

In dat kader strijkt de 1ste compagnie van het 2de bataljon der eerste afdeling van de Overijsselsche schutterij neer in het vestingstadje Axel in Zeeuws-Vlaanderen. Hiertoe behoort ook de 40-jarige schutter Pieter Johannes Boensma.

In juli 1831 krijgt de conferentie in Londen voor Nederland een verkeerde wending. Diverse voorafgegane toezeggingen worden niet meer gehandhaafd. Als een soort "schot voor de boeg" besluit Koning Willem 1 rond 20 juli 1831 daadkrachtig op te treden. De z.g. 10-daagse veldtocht wordt begonnen. Het Belgische leger wordt bij Leuven en Hasselt verslagen. Het Nederlandse leger trekt zich begin augustus terug vooral omdat de Fransen dreigden in te grijpen. De actie kost 700 Nederlandse soldaten het leven. Op 25 juli 1831 melden de chirurgijn alias vroedmeester Metelenkamp en Sergeant-majoor van Dijk beiden van het garnizoen te Axel het overlijden van Pieter Johannes Boensma.

Een groot deel van het leger blijft gemobiliseerd tot 1839. (Zie ook 3.5.2 Gerhard Hassing) Zo nu en dan is er sprake van schermutselingen zoals eind 1832 wanneer een Frans leger van 4.000 man het Nederlands garnizoen uit de Antwerpse citadel drijft. Johannes Pieter Boensma, nog maar 20 jaar oud, geeft een dramatisch verslag van de gebeurtenissen die we in zijn geheel in oorspronkelijke tekst in de volgende paragraaf zullen weergeven.

2.4.2 De verslaggeving van Johannes Pieter Boensma over de Belgisch-Nederlandse oorlog (Periode 1830-1832)

(Zie kaart 6: veldtocht 1830 en veldtocht 1831)

*Johannes Petrus Boensma
Geboren 10 Maart 1810
Geloot 18, 29 in Maart opgekomen
gestaan bij de zevende afdeling
2 Bataljon 4 compagnie
Verlaten als milicien zonder de minste straf.*

A De troebelen rond de citadel in Antwerpen (januari 1831)

Steenwijk 6 januari 1831.

In Garnizoen te Deventer 2 Bataljon 4 compagnie van de zevende afdeeling uit Deventer vertrokken op de wagens tot Arnhem, daar de maaltijd opgenomen op de wal van Arnhem, vertrokken naar de Graaf (Opmerking: Dit is Grave) en daar twee uur ingekwartierd, van de Graaf naar Bocsmeer een uur ingekwartierd, van Bocsmeer naar Venlo een nacht ingekwartierd, smorgens vertrokken naar Maassijk en vervolgens naar Maastricht acht dagen daar ingekwartierd, vandaar naar Brabant op MeGelen, 4 a 6 dagen op een kasteel tusschen MeGelen en Leuven en vervolgens weer naar Leuven, MeGelen vertrokken en daar twee dagen in de Manegë geweest en toen werden wij onder de wapens geroepen op de markt in drie gelederen, gecommandeerd door de commandant der stad.

Bij ons vertrek van MeGelen vertrokken naar Waalhem en daar moesten wij aan het tilieuren (Opmerking. Dit is tiraileren d.w.z in verspreide gevechtsorde vuren en strijden). Ik was bij de achterwacht, wij waren juist aan de gang of ik kreeg een kogel door de slip van mijn jas. Toen kwam er een ordonnants dat wij in moesten rukken, wij gingen door struik en steg. wij kwamen toen bij de korenmolen, de luitenant wou ons toen in de molen hebben maar wij wilden toen met ons vieren in de rivier die bij de molen was.

Toen kwam de kapitein van de tweede compagnie aan de overkant bij ons lopen om ons te berichten dat er twee stukken moesten gelost worden waarna wij verder konden gaan voorbij het dorp. Omdat de brug afgedraaid was voorbij het dorp was een boot waarmee wij over moesten gehaald worden. De Luitenant wilde het eerst instappen maar hij werd eruit getrokken, toen werd er gezecht dat de herder moest zoo lang bij zijn schapen blijven dat zij er over waren. Daar hadden de overheden zoon schik van dat wij de Luitenant uit de boot trokken. Een visilier (Opmerking: Fuselier dat is een geweerschutter) Baai van Nijmegen, zwom door de rivier, klom tegen de palen der brug op en haalde het vaandel van de vijand er af. Juist bij de brug kreeg een korporaal een kogel in de mond en kwam achter bij het hoofd weer uit.

Wij vertrokken verder naar een dorp in Brabant en een nacht ingekwartierd. Vandaar naar Antwerpen. Ongeveer een uur aan deze kant Antwerpen zat een sergeant Majoro kanonnier op een fouragewagen en juist sprong er een kistje met kruit of patronen waarna hij in de lucht vloog en een naastbijstaand kasteel de ruiten deed springen.

Het was juist zondag toen wij in Antwerpen aankwamen, wij logeerden in een pakhuus, om vier uur hadden wij appèl, de soep was klaar en er moest traktement gebeurd worden maar toen moesten wij hals over kop weg zonder soep of zonder traktement. Ongeveer een half uur buiten de stad kwamen wij op bouwland, daar overnachten wij. Juist daarbij was een akker met stengelmoes waar wij van honger van aten en daarna kregen wij onze soep smaandags smiddags.

Vandaar naar het sitadël en toen moesten wij met onze compagnie naar twee forten tegenover het sitadël aan de Brusselsche straatweg. Daar vertoefden wij twee dagen en drie nachten zonder eten. Ons voedsel was kogels en kruit en toen de derde dag smorgens kwamen wij op het sitadël en toen kreeg ik een half portie brood welke ons door de fourier werd uitgereikt waarna wij op het sitadël kwamen.

Toen moesten wij met ons bataljon naar het arsenaal omdat er teveel volk op het sitadël was toen wij daar aankwamen, moest ik met de fourier foeransjeren (Opmerking: Foerageren d.w.z. voedsel halen) naar het sitadel. Toen wij daar aankwamen ging de vijand aan het vuuren op het arsenaal. Toen wij dat hoorden ging ik lopen om mijn goed (Opmerking: Dit is zijn geweer) te halen. Toen ik op het plein van het arsenaal kwam werd ik van alle kanten beschoten.

Juist daar stond een Luitenant van de dertiende afdeeling welke mij riep. Hij vroeg mij waar ik heen wilde. Ik zei dat ik daar mijn goed had staan hetgeen ik op halen wilde. Hij zei: "Wij hebben een goede vader, dan zou er wel wat weer komen". Toen zijn wij weer naar het sitadël gevlugt. Drie dagen erna hadden wij inspecie voor de Generaal Sassè (Opmerking: Chassé). Ik maakte dat ik mijn goed weer terug kreeg van het sitadël.

Savonds stond de voorstad in licht laaië. Anderdaags werden er vrijwilligers gevraacht om daar te blijven .Er melden zich van ons 4 a 5 man maar de derde afdeeling viel het lot op dat zij blijven moesten. Om er vandaan te komen moesten wij snachts vertrekken waar wij met schepen vertrokken over de Schelde, eerst het eerste Bataljon en de volgende nacht het tweede. Wij kwamen savonds op Veerbees aan waar wij werden ingekwartierd. Anderdaags smorgens weer vertrokken op de boot naar Bergen op Zoom .Daar logeerden wij in de paardestallen eenige dagen. Vandaar naar Rozendaal daar werden wij veertien dagen ingekwartierd. Toen wij daar waren kwamen daar studentenjagers om dienst te doen. Ons compagnie moest op wacht naar Nispe.

Toen wij vertrokken waren bestool de vijand het kantoor van belasting. Eenige dagen erna moesten wij met ons bataljon en de groene jagers naar Nispe en Essen. De jagers verloren er een sergeant Majoor. Bij weer teruggekeerd van Nispe en Essen kwamen wij in de meiërij van den Bosch aan. Daar moesten wij naar de grenzen waar wij voorloopig ons verblijf hielden.

B Tiendaagsche veldtocht (eind juli begin augustus 1831)

Uit het kamp van Reië (Opmerking: Dat is nu Gilze-Rijen) kwamen wij op de grenzen. De achtiende afdeeling was in 't vuur. Verder marscheerden wij naar de Turnhoutsche hei waar wij met twee Bataljons op 24 gelederen stonden.

Ik stond in 't eerste gelid, voor aan de vijand was aan het vuuren met zijn kanonstukken. Toen er een kogel op mij aan kwam wilde ik hem keeren met de kolf van mijn geweer maar juist riep de sergeant Majoor "Trek u kolf in", maar in het zevende gelid werdt een man het been er door afgeschoten. Op de linkervleugel stond een Luitenant van de kanonniërs met twee kanonstukken. Hij richte zelf het stuk, de kogel kwam juist in de mond van het vijandelijk kanon waarbij ongeveer tien a dertien dooden kwamen doordat het stuk uit elkaar sprong. Toen ging de vijand de vlugt nemen. Wij marcheerden toen naar Turnhout waar wij ingekwartierd kwamen, waar wij een nacht verblijf hielden. Vervolgens marscheerden wij verder naar Geel waar ik op wacht kwam. Wij marcheerden verder naar Diest waar wij aankwamen en rust kregen maar zoodra wij rust hadden werdt er op ons gevraagd bij een herberg. Wij marscheerden toen door naar Diest waar wij een dag rust kregen.

De burgers moesten daar boom omhakken op de wal voor palissaden voor de poort om er door te schieten, waar wij zoolang de wacht over houden moesten. s'Anderendaags zijn wij weer vertrokken om Hasselt

Brabant. De eerste of derde divisie was juist aan het vuuren in Hasselt. Twee uur boven Hasselt waar wij aankwamen stonden de geweren van de vijand aan rotten (Opmerking: bij elkaar gezet). De kanonwagens lagen naast de straatweg in het gras. De paarden waren er voor weg gesneden. Op die plaats kwamen wij snachts op bivak.

De andere dag smorgens hebben wij, door eerst een dag gemarscheerd te hebben, op de hei overnacht. Smorgens rukten wij weer op tot een uur van Leuven waar wij op bouwland op bivak kwamen. De vijand ging uit de stad aan het rittareeren (Opmerking: waarschijnlijk is bedoeld "retireren" d.w.z. terugtrekken). Bij ons bivak branden honderden van vuuren. Met vijf, zes man kookten wij ons

eten bestaande uit bier, mik en broodsuiker. De andere dag smorgens zijn wij vertrokken door de stad maar de straten waren opgebrosken en de keisteenen stonden aan batareiën. Zodoende zijn wij teruggetrokken en in Brabant in onze oude kwartieren terecht gekomen door de MeGelsche poort uit de kamp van Reïë.

C Het verdrijven van het Nederlandse garnizoen uit de citadel van Antwerpen door de Fransen (1832)

1832 Met het Bombardement van het sitadël van Antwerpen was ik te huus met onbepaald verlof, maar toen moest ik weer opkomen. Ik ben toen acht weken weggeweest maar niet op het sitadël. Na huus gegaan met rekwest ingediend dat ik mijn vader verloren had in Zeeland bij de Overijsselsche schutters waardoor het mij vergund werd om naar huus te gaan.

*J.P Boensma
drager van het metalen kruis
buiten de Onnapoort te
Steenwijk.*

2.5 De familie Kok

2.5.1 De "Soester" periode

2.5.1.1 Overzicht

De kolonist Joannes Hendrikse Kok stamt uit middelgrote en rijke boerengezinnen, die gewoond hebben op de Hooge Birct bij Soest. De zeer uitgebreide familie Kok, meestal genoemd Kock maar ook Cok, Cock, Kok en zelfs Cocq, wordt in de periode 1580-1800 zeer uitgebreid genoemd in Doop, Trouwen Begraafboeken, in de registers van de Gilden vanaf 1680 en in vele notariële documenten.

De diverse takken zijn zo complex dat je "Door de Kokken de keuken niet meer ziet". (Alhoewel er door de Soester oudheidskamer al veel speurwerk is verricht, is er met name in onze tak nog zeer veel te doen).

De tak, waaruit Johannes Hendrikse Kok uit voortkomt, beslaat tussen 1580 en 1800 een 7-tal generaties. In de tweede volgende paragraaf wordt getracht een samenvatting te geven van de huidige stand van zaken. De Hooge Birct ligt op de verbindingsweg tussen Amersfoort en Soest, beter gezegd vanaf de Dierentuin in Amersfoort.

De boerderijen zijn, veilig voor overstroming, tegen de boswal gelegen maar de lage vruchtbare weilanden, gelegen tussen de bosrand en de rivier de Eem, zijn direct te bereiken.

Deze boeren, die ook tijdens de Reformatie allen katholiek bleven, beheerden deze weilanden op twee wijzen. Enerzijds hadden ze zelf veel privé-bezit maar anderzijds waren veel hooi en weidelanden ondergebracht in een gilde het "Sint Aegten Schutters" of "Groot Gaesbeecker Gilde" geheten, die deze gebieden aan zijn leden verpachtte.

Dit Gilde, een der oudste boven de grote rivieren, is omstreeks 1430 opgericht en bestaat nog steeds. Vele van onze voorouders waren lid van het Grote Gild. Daarom zal in de volgende paragraaf het gilde uitgebreid behandeld worden.

2.5.1.2 De "Soester" gilden

In Soest bestaan nog altijd twee katholieke verenigingen of liever gezegd corporaties die beide kunnen bogen op een respectabele leeftijd, namelijk het "Sint-Aegten Schutters" of "Groot Gaesbeecker Gilde" en het "sint Annagilde", onderscheiden in de volksmond als het Grote- en Kleine Gild.

Broederschap, bescherming en hulpverlening in één of andere vorm waren in de heidense tijd al in buurgilden terug te vinden. Het Germaanse woord "*Gil*" of "*geit*" betekent offer. Het "offer" bestond daarin dat men onder andere een bijdrage moest leveren aan een gemeenschappelijk maal opdat hierdoor de onderlinge band versterkt zou worden.

In de christelijke tijd, tot zelfs nu toe, hebben de gilden deze heidense gewoonten overgenomen en verrijkt met eeuwenoude tradities en gewoonten. Tradities en gewoonten, die in de 19de eeuw nog bij het Grote Gild van Soest in zwang waren, wijzen er op dat het "Groot Gaesbeecker Gilde" tot de oudste gilden boven de grote rivieren behoort.

Naast de twee oude gildenboeken, beginnend in het jaar 1682 tot 1782 en vervolgens tot 1907, wordt in het oud-archief van de gemeente Soest een kopie bewaard van de fundatiebrief uit het jaar 1560. Hierin wordt melding gemaakt, dat "*het ghilde ons ghefundeert ghegund en ghemaakt is van den Eerweerdigen Heeren van Gaesbeeck.*"

Jacob van Gaesbeeck (1400-1459) bezat in de Nederlanden grote gebieden en wel in Gaesbeeck (Belgisch Brabant met een zeer groot kasteel), in Utrecht (Abcoude), in Nederlands Brabant (Putte) en in Zuid-Holland (Strijen). Hij was de hoofdadviseur van Philips de Goede, hertog van Bourgondië. Hij zou in 1430 de oprichting van het Grote Gild goedgekeurd hebben.

Het verschil tussen het Grote Gild en het Kleine Gild (Men kon overigens van beide lid zijn) is dat de eerste

meer de gemeenschappelijke zakelijke belangen voorop stelde terwijl het Kleine- of sint "Anna Gild" meer een broederschap is ter ere van God en de patroonheilige.

Het Grote Gild, dat meer in aanzien staat, eiste een hogere contributie en men moest in Soest geboren en getogen zijn.

De eerste lijst, in 1685 gepubliceerd, geeft 126 leden. Om toegelaten te worden moest een man 15 Gulden, 0 stuivers en 0 duiten betalen. Een vrouw daarentegen kon volstaan met het leveren van een emmer bier oftewel 1 Gulden, 4 stuivers en 0 duiten.

Het nieuwe reglement in 1915 Artikel 4 verwoordt de eisen voor een lidmaatschap als volgt:

Het Gilde bestaat uit werkende leden, Rooms-Katholiek, geboortig te Soest, uit mannen en hunne Rooms-Katholieke vrouwen.

Om als lid van het Gilde te worden aangenomen, moest men zich vóór of op de algemene vergadering van September persoonlijk aanmelden bij het bestuur, van onbesproken gedrag zijn, zijn godsdienstplichten waarnemen en minstens den leeftijd van negentien jaar voluit bereikt hebben'.

Het Kleine Gild eiste slechts dat men in Soest moest wonen.

Het bestuur van het Grote Gild "Sten" geheten was als volgt samengesteld:

Een voorzitter "Ouderman" geheten en zijn Raden. Deze Raden waren de secretaris, de tamboer, de vendeldrager en de bode. Dezen hadden hun ambt voor het leven gekocht maar konden het zelf weer verkopen.

Als voorbeeld volgt hier de overeenkomst die de broers Jan Willemze Kok en Rijk Willemze Kok (Beiden afkomstig uit een andere Kok-tak dan de onze) in 1765 sloten om tamboer en vendeldrager te mogen zijn:

Also Jan Willemze Kok en Rijk Willemze Kok hebben gekogt de trom en het vaandel om daar mee te spele soo lange sij leve of gildebrosers sijn tot genoege van de ouderman indertijd en soo sij het gild kwam te verwaarloose moete sij het late make voor haar rekening en gaan daar den ouderman haar ordenen en sal of haar bediening in de legge gesloten op den 3 october 1765 bij Hendrik van Rijn in de Tuet.

In 1772 verkochten de broers hun attributen aan Peter Janse en wel voor 14 Gulden.

In de 17de en 18de eeuw droegen de leden van het Grote Gild een kenmerkend kledingstuk de kovel of de puntmuts. De kovel, later ook "Caper" of "Kaper" geheten, was waarschijnlijk een soort kraagmuts. Helaas is er geen kovel bewaard gebleven. De kleuren van de kovel gaven aan hoe lang men lid was. De kovels werden door de "Sten" bewaard. Kwam er een gildenbroeder te overlijden dan eiste de oudste zoon de kovel van zijn vader op. Deze zoon werd tegen een verminderd tarief terstond toegelaten als lid.

Het aspect "Broederschap" kwam natuurlijk het sterkst naar voren tijdens de gildefeesten ook wel teerdagen "teerijngje" genoemd. De Rooms-katholieke kerk en ook Hervormde kerk waren fel gekant tegen de in haar ogen heidense eet en drinkfestijnen, vaak gepaard gaande, niet alleen met twist en strijd, waarbij het mes niet in de schede bleef. Vaak werden het woeste braspartijen.

Het vieren van de gildemaaltijd was niet slechts genot maar ook plicht voor alle leden. Deze maaltijd bestond uit groentesoep met veel vlees erin, gevolgd door dikke rijst met grauwe erwten en weer "net zoveul vleis a's je moar lustte". De oudeman en zijn Raden werden afzonderlijk bediend door de Bode van het gild. De overgebleven resten werden buitengezet voor de armen en de jeugd. Voordat men aan de maaltijd begon ging men na de kerkgang in optocht, vaandeldrager en tamboer voorop, naar de gildeboom, een linde. Hier maakte men rondedansen, zong men een lied dat als volgt begon:

Een Babiloontje, vol van verstande

Ondertussen werden de deelnemers getrakteerd op wijn. De gang naar de gildeboom vond overigens ook plaats wanneer er een mis was gelezen ter intentie van b.v. overleden gildeleden.

Het aspect "Bescherming" werd vooral belichaamd door de schutters. In het jaar 1266 is er al sprake van de oprichting van een schuttersgilde, dat dan ook gezien kan worden als een soort stads of dorpslegertje. Deze schutterij was het begin en een belangrijk onderdeel van het Grote Gild.

Bij de Unie van Utrecht (1579) werden deze schutterijen gewettigd met als motivering dat iedere vrije, weerbare man het recht en de plicht had om een wapen te dragen om zichzelf en de zijnen te beschermen en te verdedigen. Later werden de schuttersgilden verenigingen van vermaak en oefende men zich in het schieten met de handboog op de vogel of de papegaai. Zoals op zoveel plaatsen werd te Soest op of in de week na

Pinksteren op de vogel geschoten, die geplaatst was op een houten paal of stang.

Het aspect "Hulpverlening" komt het sterkst tot uiting in de verpachting van landerijen, liggende tussen de rivier de Eem en de Brink. Deze landerijen, uitsluitend hooi- en weilanden, behoren ook nu nog het Grote Gild. Vanaf het jaar 1403 bestaan er diverse notariële akten die aangeven, dat aanvankelijk "Die Schutte van Zoes" en later het Grote Gild collectief eigenaar zijn van de landerijen. De verpachting mocht uitsluitend geschieden aan diegenen die lid waren van het Grote Gild op voorwaarde dat men, betreffende de financiële verplichtingen, ten minste twee borgen kon aanwijzen.

Degene die als borg optrad (moest ook lid zijn van het Grote Gild) diende anno 1694 nog de "Heilige Kromstafeed" afleggen. Later zwoeren zij "bij solemnen ede (plechtige eed)" dat zij hun verplichtingen zullen nakomen. Kon men als huurder niet aan zijn verplichtingen voldoen, dan stond hierop een boete, die met vendel en de trom werden geëxecuteerd. Dit laatste om nadruk te leggen op de ernst van de straf.

De boete was per keer een ton bier ofwel 8 gulden en werd in de voorwaarden die in 1682 op schrift werden gesteld als volgt verwoord:

Op peene soo wij dat dese artyculen niet en voldoet ende daer van in gebreeke blijft sal verbueren een tonne biers op Ider reijse ofte acht gulden daer voor te betaelen tot profijt van de gildebroedrs ende de selve boeten met den vendel ende trom geexecuteerd te worden tot haer luyden costen.

Mocht de huurder er niet in slagen dat hij of zijn borgen de verdere verplichtingen voldeden dan was het Grote Gild gewettigd het verhuurde aan anderen te verpachten. Mocht dit verdere verhuur minder opbrengen dan de oorspronkelijke aanslag dan was men nog gewettigd om beslaglegging uit te voeren op zekere goederen.

In 1682 werd dat als volgt weergegeven:

Idem in dien dat de huirders alle soodaniyghe borg hen als vooren verhaelt is niet datelijck en conde stellen soo salmen het selve gehuyrde landt wederom op nyew mooghen verhuuyren - ende soo het minder gelt als het eenmael gehuyrt is salmen het selve aen den eersten mijnder sijn persoon ende sijn gereedste goederen met het vendel ende tromme mooghen uyt panden ende executeren ende al wat het meerdere gelt sal comen tot profijt van de gemeene giltbroeders.

Het Grote Gild en in zekere mate op godsdienstige wijze ondersteund door het Kleine Gild vertegenwoordigde een zeer sterk gemeenschappelijk belang. Gecombineerd werden broederschap, bescherming, gewoonten, religie en bezit. Hierdoor is het begrijpelijk dat de Hervorming praktisch geen greep kon krijgen op de Soester bevolking en deze in hoge mate Rooms-katholiek bleef.

2.5.1.3 De "Soester" voorouders

De waarschijnlijke "oer vader" is Gijsbert Kok (Generatie 1) die rond 1580 geboren moet zijn in Soest. (Zie schema 6: Kwartierstaat Kok Soesterperiode.) De kwartierstaat omvat slechts een 25-tal Kokken, een fractie van de honderden die in de diverse documenten genoemd worden. Deze Gijsbert had wellicht vele kinderen, waaronder Willem, Jan Peter en Wouter (Generatie 2). De zoon van Wouter, Jan (Generatie 3) geheten, trouwt in Hoogland, een dorp nabij Amersfoort, op 26 november 1661 met Jannitgen Reijers. De ledenlijsten van het Grote Gild (Alleen die van 1685 en 1696 zijn ons bekend.) vermelden hem wel op de lijst van 1685, zonder zijn vrouw, maar niet meer in 1696.

Zijn zoon Hendrik Jansz Kock (Generatie 4) is de overgrootvader van onze kolonist. Dat Hendrik Jansz de zoon is van Wouter Jansz stoelt op een wankele basis, het kan kloppen op basis van tijd (Hendrik moet rond 1665 geboren zijn) en vanwege het feit dat Cornelia Reijers waarschijnlijk een tante is van Hendrik Jansz. Zij is namelijk meter bij de geboorte van een der kinderen van Hendrik. Hij huwt rond 1685 met Maij (ook wel Maria of Marritgen) Gelifve (of Geerlofs = Geerlofs dochter) Verkerck (ook Prompt genoemd). Hendrik en Maij krijgen ten minste 6 kinderen en wel twee dochters (Gerrigie en Hendrijntie) en vier zonen (Jan, Gerloff, Johannes en Maas). Zij beiden zijn in 1696 lid van het Grote Gild, in 1685 echter nog niet. (Dit betekent dat Hendrik zo rond 1660 in Soest geboren moet zijn!)

Maij's vader Geerloff Hendricksz Verkerck is in 1685 reeds overleden. Zijn vrouw Hendrikien Elissen en zijn zoon Jan zijn in 1685 en 1696 lid van het Grote Gild. Zijn zoon Hendrik is niet in 1685 maar wel in 1696 lid.

Van 5 der 6 kinderen (generatie 5) zijn de huwelijksdata en de namen der huwelijkspartners bekend. Zo is Johannes Hendrikse Kock op 3 mei 1716 in Soest gehuwd met Hendrijntje Jans van Wijnen, dochter van Jan Artse (Arnolduszoon) van Wijnen en Peetertie Hendriks. Johannes overlijdt als weduwnaar op 14 november 1752. Johannes en Hendrijntje kregen ten minste 7 kinderen onder wie twee zonen, Jan en Hendrik, en vijf dochters Maria, Peetertie, Nelleke, Hendrikie en Hendrica. Over deze kinderen (Generatie 6) is relatief veel bekend zoals de data van doop, huwelijk, overlijden, namen van echtgenotes en kinderen. De tweede zoon Hendrik werd geboren op 13 augustus 1723, op 29 oktober 1761 trouwde hij met Hendrikje Peeterse van Schaken. uit dat huwelijk zijn 8 kinderen geboren, 4 jongens: Johannes, Arnoldus, Evert en Petrus en 4 meisjes: Hendrikje, Gerarda, Henrica en Maria.

Johannes en Gerarda de nummers twee en drie zijn in Baarn geboren en wel in het gehucht ter Eem, de overigen zijn in Soest geboren. Kennelijk heeft Hendrik (hij was vierde kind uit een rij van zes) getracht om in ter Eem te gaan boeren. Hendrik moet vrij jong, op ongeveer 55 jarige leeftijd, zijn overleden. De leeftijden van de kinderen is dan nog jong, liggend tussen 3 en 16 jaar. Dat moet geleid hebben tot armoede.

Hendrijntje trouwt op 19 november 1782 voor de tweede keer en wel met Tomas Tijmense Coelen. Op 24 mei 1797 overlijdt ze. Bij de volkstelling in 1786 wordt het volgende aangegeven:

- Hendrijntje woont alleen met Tomas. Deze wordt gekarakteriseerd als daghuurder en arm. De kinderen van Hendrijntje nu een leeftijd hebbende tussen 11 en 26 jaar leven elders (Armentehuis? en wel in Baarn?).
- Twee overleden zussen van Hendrik, Maria en Nellegie, waren getrouwd met boeren en wel Jan Otten van Ornmeren en Gerrit Jan van den Berg.
- Een ander overleden zus van Hendrik, Hendrica was getrouwd met Lammert Huygertse Post. Lammert aangeduid als daghuurder en arm verwekte bij Hendrica in twintig jaar tijd 14 kinderen. Acht maanden na het overlijden van Hendrica hertrouwde hij met Nies de Bruin. Met haar kreeg hij ook nog 8 kinderen. Buiten Joannes Hendrikse (Generatie 7) is van de andere kinderen behalve hun geboortedata relatief weinig bekend.

Petrus trouwt op 6 juni 1790 met Reijertje Jacobse Schoonderbeek. Ze krijgen twee dochters: Johanna en Peternel. Peter is op 15 mei 1810 overleden. Evert is waarschijnlijk evenals Joannes getrouwd in Amersfoort en wel op 24 mei 1793 met Aaltje van Ling. Henrica is op 5 februari 1821 in Soest getrouwd met Gijsbertus Anthonisse Schouten en woonde daarna in Hoewelaken.

Arnoldus is in 1805 verhuisd naar Ankeveen. Hij trouwt daar op 2 juni 1805 met Jacoba Schouten, geboren op 9 juli 1782 in Nederhorst den Berg. Zij krijgen een dochter Barbara Margaretha, geboren op 24 december 1812 in Nederhorst den Berg. Deze zal in 1835 huwen met Toon Hageman. Arnoldus overlijdt op 20 januari 1827 in Vreeland. Hoe in die tijd een verhuizing plaats had is interessant. Een andere stad of dorp was geïnteresseerd in goede arbeidskrachten maar als de persoon in armoede kwam te vervallen wentelde ze de lasten van voeding en behuizing liever af van de geboorteplaats.

Kwartierstaat Kok Soesterperiode

Hendrik Janse Kok 6 kinderen Marritje Geerlofsen Prompt	Jan Arts Van Wijnen Peetertie Hendriks Roeten	Evert Peeters van Schaken Grietje Selve	Jan Janse Breij 13-05-1704 Gelifie Geerlofsen Prompt
---	--	--	--

Johannes Hendrikse Kok 14-11-1652 Soest 3-5-1716 Soest 8 kinderen Hendrijntje Jans v. Wijnen Na 1 jan 1752	Peter Evertsen v. Schaken 23-10-1731 Soest 11 kinderen Marie Janse Breij 13-9-1708 Soest
--	---

Hendrik Hannesse Kok 13-08-1723 Soest ± 1780 Soest 29-10-1761 Soest 8 kinderen Hendrikje v. Schaken 4-6-1735 Soest 24-5-1797 Soest
--

Matthijs Cornelis van Middelaar   Jannechien van Middelaar

Johannes Hendrikse Kok 1-5-1763 Ter Eem 25-5-1849 Steggerda 9-5-1807 Soest Heleentje v. Middelaar 8-7-1773 Stoutenburg 29-3-1839 Steggerda
--

Die eiste daarom van te voren een soort verzekering een z.g. indemniteitsbewijs, een soort sociale garantie. De plaats van herkomst garandeerde aan de plaats van vestiging dat, als de verhuizende persoon tot armoede kwam, zij verantwoordelijk waren voor kost en inwoning.

De tekst van de akte die Arnoldus meenam is als volgt:

Wij Schout en Scheepen van Soest declareren bij dese dat bij Aldese Arnoldus Hendrikse Kok zoon van Hendrik Hannesse Kok .... oud ... Jaare zijnde van de Roomse Godsdienst Geboorte onder dese Gerechte en zig met terwoon begeeve Naar Ankeveen Weesp ofte elders binne ofte buyte dese provincie aldaar te Eniger tijd tot onverhoopte Armoede mogte comen te vervallen deZelve door de Armeesters van de Roomse Gemeente Alhier zal worde onderhoude en gealimenteerd en convorm de van de ordonnantie door de Heere staate of Lands van Uytrecht op den 3 August 1777 Gestatueerd

Actum Soest den 8 Maay 1805.

2.5.2 Joannes Hendrikse Kok (1763-1849)

2.5.2.1 De algehele levensbeschrijving

Joannes Hendrikse Kok werd op 1 mei 1763 geboren in ter Eem een buurtschap behorende bij Baarn. Hij was het tweede kind van Hendrik Hannessen Kock en Hendrica Peeters van Schaken. Daar Joannes niet heeft leren lezen en schrijven hebben we het waarschijnlijk aan de ambtenaren te danken dat de naam Kock is gereduceerd tot Kok.

Op 16 mei wordt Joannes waarschijnlijk opnieuw gedoopt en wel in de R.K Parochie van Baarn, Zandvoort en Eem.

De doopakte is als volgt gesteld:

1763 Mei 1

Joannes, Filius Legitimus Hendrici Hannessen

et Hendrica Peeters, Suscepit peetertjen Hannessen

a Renovatione Sacri Obeu 16 Mei 1763

De meter Peetertjen Hannessen was een zuster van Hendrik Hannessen Kok. Het overlijdensboek van dezelfde parochie meldt dat op 28 augustus 1771 is overleden Peetertjen Hannessen Kock, de echtgenote van Cornelius Geurtsen Bouwman.

Joannes en Heleentje van Middelaar, geboren in Stoutenberg nabij Amersfoort, trouwden burgerlijk op 9 mei 1807 in Soest. Op 26 mei trouwden ze in de kerk 't Zandt, in Amersfoort. Dit is dezelfde kerk waar nu het KRO omroep pastoraat zetelt. Het huwelijk werd als volgt in het kerkelijk trouwboek vermeld:

Den 26 meij

sponsus Jons Hendriks Kok

sponsa Hijltje Tijse

in facie ecclesia.

Uit het huwelijk komen, twee zoons voort namelijk Hendrikus (1808) en Matthias (1810).

Op 2 december 1821 vertrekt het gezin naar Willemsoord (Zie 2.5.1.2) inclusief 3 bestedelingen.

In de periode van 1821 tot 1830 zijn de volgende zaken duidelijk geworden:

- De gezinssamenstelling blijft constant met uitzondering van Henricus Kok die op 27 november 1827 uit de kolonie wordt ontslagen.
- Op 7 januari 1826 vraagt Joannes aan de Kleine Raad om voor 14 dagen naar Soestdijk te mogen. Dit verzoek wordt afgewezen. Reden voor de afwijzing wordt niet gegeven. Als in maart 9 andere kolonisten een verzoek doen om voor 14 dagen naar de plaats van herkomst te gaan wordt dat ook afgewezen maar met de motivering dat er nog vele achterstallig landbouwwerkzaamheden zijn.
- Op 2 februari 1828 vraagt de inmiddels bijna 65-jarige Joannes of hij voor 14 dagen naar Amersfoort kan om een mogelijk ontslag met de S.C te bespreken. Dat verzoek wordt door de Kleine Raad gehonoreerd. Het ontslag is blijkbaar niet mogelijk geweest want Joannes blijft voorlopig in Willemsoord.
- In februari 1829 komen de "administrateurs" uit Frederiksoord in Willemsoord een navordering doen van voorschotten die de onderdirecteur Bensma in 1825 had verleend. Onder de 45 schuldenaars (Het totale voorschot bedroeg fl. 305,00) was Johannes. Zijn lopende rekening werd verhoogd met fl 65,00.

Tussen 1830 en het overlijden van vrouw Heleentje (28 maart 1839) is het een komen en gaan van bestedelingen (16 stuks). Zoon Matthias wordt op 31 juli 1830 ontslagen en gaat als boerenknecht werken bij boer Harmen Bartels Bosma in Steggerda (No 72). Matthias zal niet meer in de kolonie terugkeren. Hij zal in 1848 in Steenwijkerwold in het huwelijk treden met Berendina Maatman (geboortig uit Denekamp). Berendina zal reeds in 1853 overlijden. Zij laat Matthias 1 zoon na, Hermannus geheten. Matthias zal in 1859 opnieuw trouwen, nu met Catharina Munsterman (geboren 1803), de weduwe van Piet Gerards. Hermannus zal voor een aantal nazaten zorgdragen die bijna allen nog wonen in Oldemarkt, Weststellingwerf en Steenwijkerwold.

Het is opvallend dat rond 1820 er een trek was van boerenknechten die vanuit Denekamp naar de kop van Overijssel trokken als seizoenarbeider (hooien e.d.). Behalve Maatman gold dat ook voor de familie Damhuis. (Stamvader der Damhuizen in Losser en Steenwijkerwold). Zoon Henricus echter keert op 31 mei 1836 weer terug in de kolonie.

Op 29 maart 1839 overlijdt Joannes vrouw Heleentje Thijse van Middelaar. Het is duidelijk dat de 76-jarige

weduwnaar het "vak" van thuisverzorger niet meer aankan. Alras komt het idee op om de hoeve N86 te Willemsoord over te laten schrijven op zijn zoon Henricus. Dat overschrijven was in die tijd nog ongewoon en men moest toestemming verkrijgen van zowel de S.C van Amersfoort als de Directie van de koloniën. Het verkrijgen van deze toestemming en "verstoringen" veroorzaakt door vader en zoon Kok veroorzaakten een zodanige affaire die we zo uitgebreid mogelijk willen verhalen en die we willen aanduiden met de titel "Het Gehannes rond Johannes".

Het gebeuren speelt zich af in twee bedrijven:

- A Het vertrek naar Ommerschans (Zie 2.5.1.3).
- B De terugkeer naar Willemsoord (Zie 2.5.1.4).

Het eerste bedrijf loopt van september 1840 tot eind juni 1841.

Als resultaat moet op 23 juni 1841 de bejaarde weduwnaar Joannes (78 jaar) met zijn zoon Henricus, diens vrouw Geertrui Boensma (gehuwd 15 februari 1841), en kleindochter Helena (geboren 29 mei 1841) naar de strafkolonie Ommerschans. De bij hen nog wonende personen: Aaltjen Wild, 35 jaar, gereformeerd, afkomstig uit Steenwijk huisverzorgster en Adrianus de Jonge worden ondergebracht bij andere thuisverzorgers.

Het tweede bedrijf loopt van begin 1843 tot eind november 1843.

Als resultaat na ruim twee jaar verblijf in Ommerschans komt op 24 november 1843 de familie Kok terug in Willemsoord nu op nr. 135. Nadien verhuisd men nog 3 maal naar nr. 129 (8 maart 1844) naar nr. 100 (5 september 1844) ten slotte naar nr. 87 op (2 augustus 1849).

Op 25 november 1849 overlijdt Joannes Hendrikse Kok.

2.5.2.2 Het vertrek naar de kolonie Willemsoord

De relatie tussen de sub-commissie Amersfoort en het bestuur van de koloniën was gespannen. Enerzijds was het aantal, zij het slecht betalende leden, in het arrondissement Amersfoort erg groot (met o.a. vele militaire officieren), anderzijds veroorzaakte zij problemen door het sturen van ongeschikte families en het doen van merkwaardige voorstellen. B.v de familie Metz, die als een der eersten in de proefkolonie aankwam, veroorzaakte zoveel problemen dat ze als een der eersten weggezonden werden. Toen ze later bestedingen wilden sturen samen met een huisverzorger stelden ze eerst een persoon voor die al 66 jaar was (de oud-sergeant Voogh) en later iemand waarvan ze zelf toegaven dat hij een bepaalde criminele inslag had. Na een aantal jaren zoeken was men in 1821 zover, dat men uit een der omliggende dorpen n.l. Soest de familie Kok bereid vond, om op basis van een contract (nr. LC N16 á fl. 25,00 per jaar per persoon) tussen de Regenten van het Bestuur van het Weeshuis Amersfoort en de directie der koloniën, naar Willemsoord te vertrekken. (Zie bijlage 10 originele documenten voor het gesloten contract)

Op 2 december 1821 komt de familie Kok met o.a. papieren van aanbevelingen (Bewijs van bewezen goed gedrag) na een reis van 2 dagen vanuit Amersfoort aan in Willemsoord (Nr. 86). (Duur, nu ongeveer 1 uur). De reis verliep als volgt:

dag1 : Per trekschuit van Amersfoort naar Amsterdam, met overnachting in Amsterdam.

dag2 : Per boot over de Zuiderzee van Amsterdam naar Steenwijk en daarna met paard en wagen naar Willemsoord.

De totale reiskosten voor de desbetreffende 7 personen bedroeg fl. 20,65 n.l. fl.13,40 voor het vervoer en fl.7,25 voor voeding en overnachting.

Het gezelschap was als volgt samengesteld:

- Joannes Hendrikse Kok,
- zijn vrouw Heleentje Thijsse van Middelaar (De naam Helena verdwijnt omdat Pieter Kok zijn eerste dochter niet naar haar vernoemd maar wel naar zijn eigen moeder!).
- Zijn zoon Henricus geboren 7 juli 1808 in Soest.
- Zijn zoon Matthias geboren 11 januari 1810 in Soest.
- 3 wezen uit Amersfoort te weten:
  - Johannes van der Horst
  - Jacobus van de Heuvel geboren 25 april 1813
  - Johannes Roosendaal geboren 10 maart 1816

2.5.2.3 Het "Gehannes om Johannes" (sept 1840 - eind juni 1841)

Op 28 september vraagt Johannes Kok aan de directie van de Maatschappij van Weldadigheid of de hoeve waar hij woont overgeschreven mag worden op zijn zoon. Hij geeft eveneens aan dat zijn zoon plannen heeft om te trouwen. De directie stelt dat ze eerst wil weten wat voor type het desbetreffende meisje/vrouw is. Ten slotte moet ze deels de opvoeding verzorgen van drie bestedelingen die in de moeilijke leeftijd liggen tussen 12 en 21 jaar.

Op 5 oktober wordt de Subcommissie van Amersfoort gevraagd wat hun standpunt is. Deze antwoordt dat zij daarin toestemmen mits de voortdurende aanwezigheid van drie bestedelingen uit Amersfoort niet gevaar loopt. In de loop van 1840 komt de Directie blijkbaar niet tot een besluit; de omgang tussen Hendrikus en Geertrui echter blijft niet zonder gevolgen. In November 1840 wordt duidelijk dat Geertrui begin oktober is zwanger geraakt. Hendrikus begrijpt dat de Directie nu geen goedkeuring zal verlenen en hen ofwel zal ontslaan of naar Ommerschans zal sturen.

Ten einde raad gaat hij eind december 1840 naar Amersfoort om daar om steun te vragen bij de Subcommissie. In een brief gedateerd 30 december 1840 (zie bijlage 6) wordt een sterk pleidooi gehouden in de trant van: "Dit jongmens heeft toch bij jullie zelf een uitstekende opvoeding gekregen? Wie anders dan hij kan deze boerderij en taak overnemen?"

Op 15 februari 1841 trouwt Hendrikus in Steenwijkerwold met Geertruis Boensna. De Directie is nog steeds niet tot een besluit gekomen want de Permanente Commissie vraagt op 15 maart 1841 aan de Directeur om een rapport. Deze stelt dat de zaak is afgedaan. (Hendrikus was immers met zijn "verloofde" nooit komen opdagen. Hendrikus schijnt niet meer in de kolonie te zijn. Op 25 mei 1841 is de Directie duidelijk geworden dat Hendrikus op 15 februari 1841 "eigendunkelijk" in het huwelijk is getreden en dat een geboorte aanstaande is. Zij voelt zich hogelijk gepasseerd en besluit dat wanneer Hendrikus in de kolonie terugkeert dat het jonge gezin incl. Johannes Kok overgeplaatst moeten worden naar de strafkolonie.

Op 29 mei 1841 wordt dochter Helena geboren. Op 5 juni betreft Hendrikus de hoeve nr. 86 met vrouwen kind. Johannes bevreesd voor strafmaatregelen deserteert en gaat naar Amersfoort. De Directeur is zeer verbolgen over het "eigendunkelijk" optreden van Johannes (desertie) en Hendrikus (moeten en verzwijgen van het huwelijk). Zij komen in Ommerschans op de binnenwal te wonen en wel op nr. 12.

2.5.2.4 Het "Gehannes om Johannes" (1843)

Op 7 Maart 1843 vraagt Hendrikus Kok vanuit de strafkolonie Ommerschans om terugplaatsing naar de gewone koloniën en om overschrijving van de hoeve van zijn ouders op zijn naam. Het schijnt dat Johannes nu 80 jaar oud zich in Amersfoort bevindt want de Directie in Frederiksoord vraagt op 4 april 1843 aan Amersfoort om een bewijs van goed gedrag van de naar de strafkolonie verwezen kolonist. (Dat Johannes in Amersfoort of in Ommerschans zit is nog niet duidelijk. De bevolkingsregisters van Ommerschans geven aan dat Johannes steeds in Ommerschans heeft gezeten terwijl een aantal documenten aangeven dat hij in Amersfoort zijn toevlucht heeft gezocht). Eerst op 12 oktober komt er schot in de zaak. De Permanente Commissie (Mr. Faber van Riemsdijk) stelt voor om H. Kok en gezin te laten terugkeren. Dit betreft al een voorgesprek dat op 28 september is gehouden met de Directeur in Frederiksoord de Hr. van Konijnenburg.

Op 25 oktober 1843 wordt bij de Directie de terugplaatsingsmogelijkheden van de familie Kok behandeld hierbij komt ook de suggestie (Zie bijlage 7) van de S.C Amersfoort aan de orde. Deze willen de bejaarde Johannes Kok, die gedeserteerd is naar Amersfoort, eventueel onderbrengen bij een nieuw gezin dat vanuit Amersfoort wordt opgestuurd. Ze willen daardoor veiligstellen dat er nieuwe bestedelingen kunnen worden opgestuurd. De Directie komt met een ander voorstel namelijk dat Hendrik Kok mag terugkeren en wel naar de hoeve van Johannes Kok. Deze laatste mag eveneens terugkeren en Hendrik Kok moet zijn vader verzorgen tot zijn dood. Daarna zal gekeken worden of Hendrik op de boerderij mag blijven. Deze voor Hendrik onzekere toekomst zal hij eerst moeten ondertekenen.

Dit voorstel aan de Subcommissie gedaan wordt door haar en Johannes Kok goedgekeurd (Zie bijlage 8). Op 25 november meldt de Directeur van Konijnenburg aan de S.C van Amersfoort (zie bijlage 9) dat Hendrik Kok en zijn

vrouw de gewenste verklaring hebben afgelegd en inmiddels naar Willemsoord zijn teruggekeerd. Op basis hiervan arriveert Johannes Kok voor de tweede maal vanuit Amersfoort in Willemsoord. Hij lost het probleem voor zijn zoon Hendrik op in die zin dat hij niet spoedig sterft maar nog 6 jaar blijft leven.

2.5.3 Hendrik Kok (1808-1883)

Zoals eerder vermeld trouwt Hendrik op 15 februari 1841 te Steenwijkerwold met Geertruid Boensma. Getuigen waren: Hendrik Gaarman, 46 jaar, timmerman; Gerhardus Leegveld, 26 jaar, schoenmaker; Harm Damhuis, 48 jaar, weefmatter en Reint van Veen, 68 jaar, kuiper, allen woonachtig te Steenwijk. Dit is een duidelijke aanwijzing dat de kennissenkring van Hendrik en Geertrui buiten de kolonie lag. Damhuis was waarschijnlijk de broer van Alberdina. Deze laatste was met de broer van Geertrui gehuwd. Hendrik noch Geertrui konden lezen en schrijven. Na terugkomst uit de strafkolonie worden achtereenvolgens geboren Antonia 7-02-1844 (vernoemd naar Teuntje Abes) , Johanna 16-02-1846, Pieter 29-02-1848 (vernoemd naar Pieter Boensma) , Dina 18-08-1850, Jacobus 12-02-1853 en Johannes 29-06-1856 (vernoemd naar vader Joannes.)

De grote reorganisatie binnen de koloniën in 1859, resulterend o.a in de overdracht van Ommerschans en Veenhuizen aan het Ministerie van Justitie, had ook een zakelijker aanpak binnen de koloniën zelf tot gevolg. Men ging veel meer aandacht besteden aan rendabelere landbouw i.p.v het sociale werkplaatsidee. De "thuisverzorger idee" t.o.v bestedingen was reeds afgeschaft, getracht werd nu om vele kolonisten te promoveren tot "vrijboer" met daaraan verbonden een grotere financiële verantwoordelijkheid.

In dat kader werd Hendrik Kok op 2 juni 1861 vrijboer. Wat nu die financiële verantwoordelijkheid was laat zich het beste zien aan met een tweetal voorbeelden.

Hendrik Kok had per 1 januari 1866 bij de Directie der koloniën een lopende schuld van fl. 14,84; hij had betaald in 1865 een bedrag van fl. 14,85.

Op 1 juli 1866 had hij nog een schuld van fl. 5,62 met de aantekening dat hij van de nieuwe pacht reeds fl. 2,06 had betaald.

Alhoewel het "thuisverzorger concept" was afgeschaft hadden de koloniën een goede naam opgebouwd voor opvoeding van bestedingen met name door goed onderwijs en harde tucht. Aanvragen voor inbesteding mocht nu afgehandeld worden door de vrijboeren zelf die hierdoor een extra stuiver konden verdienen.

Bij Hendrik Kok worden in de jaren 1862 - 1866 o.a inbesteed vanuit Amsterdam: Bernardus Joseph Marell; Franciscus Hendrikus Hoornelt; Adrianus van Egmond en Wilhelmus Meyer.

Behalve de poging om de landbouwactiviteiten in de koloniën rendabeler te maken ging men vanaf 1860 ook bezien of de weef en spinwerkzaamheden verbeterd konden worden. Contacten werden gezocht met Twente betreffende de opkomende textielindustrie. Dit had binnen de koloniën twee effecten. Enerzijds benoemde men een persoon afkomstig uit Twente die de jongste ontwikkelingen introduceerde anderzijds ronselde Twentse ondernemers goede jonge wevers voor werk in Twente.

Zo bezocht in de zomer van 1861 een agent van de Koninklijke stoomblekerij uit Nijverdal de koloniën en wierf een aantal wevers. Een van hen was Gerardus Geurtse, die op 1 juni 1860 getrouwd was met Helena, de oudste dochter van Hendrik. Met hun zoontje Adrianus Hendrikus (geboren op 15 juni 1860) vertrokken ze op 2 juni 1861 naar Hellendoorn. Geurtse was de zoon van een kolonisten familie die eveneens uit Amersfoort stamden.

In Hellendoorn worden nog 3 meisjes en 3 jongens geboren, voordat Helena op nog zeer jonge leeftijd, nog geen 36 jaar oud, overlijdt. Gerardus Geurtse trouwt weldra opnieuw met ene Maria Francesca Hein. Uit dat huwelijk worden nogmaals 7 kinderen geboren.

Hendrik Kok is in Willemsoord in de periode van 1860 tot 1872 twee maal verhuisd op 20 augustus 1864 van 3N364 naar 3N373 en in april 1872 naar 3N354. Op 7 april 1883 overlijdt hij in Willemsoord. Zijn vrouw gaat op 21-12-1883 met de familie van haar jongste zoon Johannes naar Almelo. Ze zal daar op 24 januari 1891 overlijden. (Zie bijlage 11 (Kopieën oorspronkelijke documenten))

Dat men het niet altijd nauw nam met de gegevens ook bij de officiële documenten blijkt uit het volgende: Het geboortebewijs van Heerenveen geeft als datum: 26 augustus 1813. De trouwakte geeft: 29 september 1811.

Dit laatste is bijna conform aan het katholieke doopboek; dat laatste vermeldt als geboortedatum 17 september 1811. De overlijdensakte geeft als sterfdatum 24 januari 1891 en als leeftijd 78 jaar. Dit had echter ofwel 77 jaar moeten zijn op basis van het geboortebewijs ofwel 79 jaar op basis van de trouwakte.

Deze Johannes, getrouwd met de kolonistendochter Petronella Wilhelmina Kemper zal met zijn familie nog in Frensdorf en Schüttorf gaan wonen maar hij zal evenals zijn broer Pieter uiteindelijk in Losser aankomen 27 oktober 1916.

De tweede zoon Jacobus, getrouwd met Uilkje Wolfs, gaat enkele jaren later, op 20 januari 1888, eveneens naar Stad Almelo. Van de resterende drie dochters is bekend dat Antonia op 1 april 1866 en Johanna op 31 mei 1859 Willemsoord hebben verlaten. Dina ten slotte is op 4 juni 1881 getrouwd met Frederikus Wolfs de broer van Uilkje Wolfs. Frederikus en zijn vader Franciscus waren stratenmakers. Franciscus is de zoon van Petrus Wolfs en Elisabeth van Eysden, afkomstig uit Zutphen, die als kolonisten naar Willemsoord waren gekomen.

2.5.4 Pieter alias Petrus Kok (1848-1903)

2.5.4.1 De periode in Willemsoord

Na zijn schooltijd wordt Pieter in de zestiger jaren dienstknecht in Steggerda (nr. 41) en wel bij de veldwachter Eise Johannes Vos en zijn vrouw Annigje Fortuin. Op 13 oktober 1883 trouwt hij in Weststellingerwerf met Neeltje Westerveld de oudste dochter van Hendrik Westerveld jr. Een half jaar na het overlijden van zijn vader krijgt Pieter toestemming om als vrijboer te werken in de kolonie Willemsoord (op 13 oktober 1883 op 3N354). Hij verhuist op 1 mei 1885 naar 3N346 en op 29 oktober 1892 naar 3N339. Deze laatste verhuizing is ingegeven door het feit dat hij daardoor de grond mag bewerken dat behoorde tot 3N340. (Het bijbehorende boerderijtje destijds bewoond door Albertus Grooters was inmiddels afgebroken).

In een periode van 15 jaar worden in Willemsoord bij de familie Kok een achttal kinderen geboren, eerst twee meisjes Geertruida Johanna (19 augustus 1884), vernoemd naar Geertrui Boensma en Johanna Maria (20 december 1885), vernoemd naar Johanna Maria Beekman. Vervolgens wordt op 3 februari 1888 Hendrikus geboren.

Hij wordt daarna gevolgd door weer twee meisjes te weten: Hendrika Johanna (28 april 1890) vernoemd naar grootvader Hendrikus Westerveld jr. en Berrendina (9 maart 1892) wellicht vernoemd naar de jongste zus van Pieter.

Hierna volgen er drie jongens eerst Johannes Hermannus (10 februari 1894). Hij sterft echter 4 maanden later (3 juni 1894). Daarna Johannes Cornelis Hermannus (25 april 1895). De naam Cornelis komt van de toen inwonende oom van Neeltje n.l. Jan Cornelis Westerveld. Ten slotte wordt Jacobus Oelke geboren (25 augustus 1898). (De tweede naam Oelke is een nog een compleet raadsel!).

Pieter noemt zich, zo blijkt in een aantal documenten, zich op een gegeven moment Petrus. De reden lijkt te zijn, dat er in de kolonie nog een Pieter Kok woont, ongeveer even oud als onze Pieter edoch totaal geen familie, bovendien protestants. Deze poging om naamsverwarring te voorkomen heeft eveneens geleid tot verwarring. Twee voorbeelden:

- Bij het huwelijk tussen Hendrikus Kok en Herrnina Hassing moest moeder Neeltje Westerveld en Hendrikus onder ede verklaren dat Petrus identiek was aan Pieter.
- Vele nazaten kregen later ten onrechte de naam Petrus en niet de naam Pieter.

De financiële situatie voor de familie Kok wordt rond de eeuwwisseling zeer nijpend, "subsidies" voor de boerderij vallen weg, kinderaantal is te groot. Het geleerde vak spinnen kon niet worden uitgevoerd. Pieters beide broers waren reeds naar Twente vertrokken en hadden ongetwijfeld reeds tips gegeven waar de beste plaats was om zich te gaan vestigen. De familie Kok-Westerveld, inclusief neef Petrus Hendrikus Wolfs (16 jaar oud), vertrok derhalve op 25 februari 1900 naar Losser en betrok in de Marke het huis nr. 254. De oudste dochters Geertruida en Johanna arriveerden iets later en wel op 10 juni 1900. Kostganger Wolfs zou op 3 april 1901 weer teruggaan naar Weststellingerwerf.

2.5.4.2 Het verblijf in Losser

Het leven in Losser verliep veel slechter dan waarop men had gehoopt. Op 13 april 1902 werd een vijfde zoon geboren, Jozef Petrus, geheten. Deze overleed al op 1 oktober 1902, nog geen half jaar oud. Een half jaar later overleed na een langdurig en smartelijk lijden Pieter Kok (26 maart 1903). Tot overmaat van ramp kan moeder Neeltje de voorafgaande gebeurtenissen, de opvoeding van een groot opgroeiend gezin (7 kinderen tussen 4 en 19 jaar) en aanzienlijke schulden geestelijk niet meer aan. Ze verblijft tussen 27 januari 1904 en 8 september 1904 in een gesticht in Deventer.

Na 1905 zal de toestand langzamerhand verbeteren Hendrikus, Hendrika en Berrendina zijn twijner, spinner en twijnster. Johanna gaat op 16 oktober 1908 naar Tilburg naar het klooster. Na een half jaar besluit ze om terug te keren en niet de eeuwige geloften te gaan afleggen. Ze zal gaan trouwen met de kleermaker Klunder. Geertruida trouwt als eerste op 8 november 1910 met Gerhard Schnieder.

Johannes komt om school zodanig te vallen dat de kwetsuur een rugvergroeiing te weeg brengt. Het medisch rapport van de militaire keuring, uitgevoerd op 20 oktober 1914 in Enschede, geeft aan dat zijn lichaamslengte slechts 145 cm. bedroeg. Hij zal uiteindelijk als kleermaker, in dienst bij zijn zwager Klunder, zijn leven vullen.

Neeltje verleent nogal eens hand en spandiensten aan de familie. Op 19 juli 1916 komen er twee zonen van zwager Johannes (Johannes, 19 jaar en Augustinus, 22 jaar), komende uit Frensdorf, er 3 maanden wonen. Hun ouders arriveren op 27 oktober 1916 en gaan wonen op M188b.

2.5.5 De jeugd van Hendrikus Kok (1888-1911)

Zoals eerder gesteld Hendrikus, vernoemd naar zijn grootvader, werd op 3 februari 1888 in Willemsoord geboren. Zoals op zijn geboorteakte is te zien (Zie bijlage 12 (Kopieën oorspronkelijk documenten) zijn de getuigen de mandenmakers Willem Groenink, 50 jaar, en Lubbertus Groenink, 43 jaar, beiden woonachtig in Steenwijk.

Op 30 mei 1911 ten slotte trouwt Hendrikus met Hermina Kok.

A Bijlage 1

Betreft: Verhoor Jan Cornelis Westerveld betreffende het "vreemde brood"

Raad van Discipline in de kolonie N5, wegens de ingebragte beschuldigingen van den Heer Onderdirecteur en den wijkmeester Van Blanken omtrent de continuele slegte gedragingen en oneerlijkheid van den Landbouwende Kolonist J.C. Westerveld gehouden op den 17 February 1825

Vragen

Wat is uw Naam?

Antwoorden

Jan Cornelis Westerveld

Toen gij op Order van den Directeur der Kolonien om het verkwisten en twee Maanden voor den tijd opvoeren van uw Hooij van den Hoeve N1 naar Hoeve N12 verhuizen moest, hoeveel Vreemd brood had gij toen op de Wagen die uw goed overbragt ?

Twintig

Wat wilde gij met dit brood doen?

Dit brood had den bakker van den Hulst mij ter bewaring gegeven om het zelve in de Kolonie te verkopen.

Gij wist toch wel dat er geen vreemd brood in de Kolonie mogt worden verkogt?

Ja voor de kolonisten maar de Boeren dagt ik mogten het hebben.

Hoe konde gij zonder Voorkennis den Wijkmeester naar den Hulst rijden met de Kolonie paarden en Wagen?

Ik wilde een kalf van koopen, doch daarkomende was het zelve dood, en toen Verzegt mij de bakker om dit brood mede te neemen en Zeven à Agt Dagen te bewaren.

Deed gij dat zonder Voordeel?

Ja.

Is dan zulk een dienst aan een Vreemde niet te groot , om een Wagenvragt brood, twee Uren door een slegte Weg medetenemen en dan nog Zeven à Agt Dagen te bewaren?

Voor mij niet.

Zoudt gij uw aandeel van dit brood hebben gekogt?

Ja.

Wat zoudt gij dan met uw aandeel van dit brood doen terwijl het in zijn Soort als brood onder de Waarde voor U Zeker niet goed genoeg was om zelfs te eten?

Ik wilde daarvan mijn beesten Voeren.

Hebt gij van het zelve niet aan de kolonist die bij uw Zaad dorscht des avonds met een klein Kaasje Verkogt en medegegeven?

Dan heeft dat mijne Vrouw gedaan ,maar ik weet daar niet van.

Hebben uwe koeijen al van dat brood gehad?

Neen

Waarom hebt gij dit brood verstopt gehouden, zoo dat men het in uw Huis niet eer gewaar werd dan nadat uw goed alles uit den Huis op de Wagen was gepakt, en men het op

Het heeft op de planken gestaan, welke boven aan de Balken van de Zolder zijn vatgemaakt.

de Wagen ontdekte?

Was de kolonist Zaad-dorscher, ook des Nagts bij uw aan huis?   *Neen*

Waarom leijden er Soms des morgens gerven Stroo voor de koeijen, welke maar tenhalve Waren uitgedorscht en sommige in het geheel niet zoals de wijkmeester met een Veldwachter heeft gezien?   *Dat is gelogen*

Deze Vragen nogmaals aan Westerveld voorgelezen zijnde heeft hij bij zijne gezegde antwoorden blijven persisteren, en heeft hij ten bewijze daarvan dit met zijne naamtekening bekrachtigd.

Gehoord in de Raad van Discipline in dato als in het hoofd genoemd en door de bijzijnde Leden der Raad hier neevens geteekend.

De bouwkolonist Westerveld heeft volstrekt blijven weigeren de aan hem in deeze voorkomende gedane vragen welke door hem beantwoord zijn te willen onderteekenen.

*bij absentie van den Heer Directeur' der Kolonie de
Adj. Directeur der Kolonie
Harloff
J. Bosscha
P van Blanken A.J. Wijkstra
D. Meijer
dit is het Handmerk van Harmelink verklarende niet
te kunnen schrijven.*

De Roij

*De Adjunct Directeur der Kolonien
Harloff.*

A Bijlage 2

Betreft: De verdediging van de familie Westerveld

Aan den Hoog Ed Gestr. Heer den Hr. Visser te Frederiksoord

Mijne Heer.

Met den diepsten Eerbied en onderdanigheid, nemen wij de Vrijheid Ued. Gestr. Heer onze billijke nooden en klagten door dezen te verwittigen, veroorzaakt door valsche beschuldigingen, leugentaal en bedrog waarmede men ons zoekt geheel ten onder te brengen en alreeds met dat ongelukkig gevolg, dat wij den 16 deezer volgens Ued. order en van de kapt. Herlof onze woning op Hoef 1 moesten verlaten en alzoo naar Hoef 12 wierden verplaatst. De beschuldigingen als oorzaak van dit alles komt hierop neer:

Ten 1st dat wij de lijnkoeken dewelke tot voeder voor de schapen waren aan de beesten gaven; dit was eene valsche aanklagte van den Opperscheper; 't welk blijkt.

Hij had gezegt dat het bakje waarin hij de koeken brak om ze aan de schapen te geven bij de andere Boeren aan 9 koeken vol was, en toen wij des 'Smorgens vertrokken sneed hij er 7 koeken in in het bijzijn van de wijkmeester De Lange welke betuigen moest dat er nog wel 3 lijnkoeken in konden alear het vol was. derhalven een leugen van de scheper daar er zoo als blijkt 10 à 11 koeken welke toen aanwezig waren bleek het getal echt te zijn van hetgeene wij hadden ontvangen.

2de Dat wij de Garven Rogge aan de Beesten gaven. Dat is insgelijks onwaarheid. 't Is waar, toen wij den 12 en 13 deezen eene RoggeBult in huis, haalden, welke garven van de wagen naar omhoog moesten gestoken worden viel er nu en dan van het losse 't welk er zich telkens bijbevind een weinigje tusschen beiden naar beneden en daar de schuur smal is trokken de beesten het al schielijk naar zich toe - en wie kon zulks beletten dit was eene aanklagte aan de Hr. Herlof door de veldwachter H. Gerbroeck dewelke destijds in de schuur kwam en van dat weinige losse goed werd dan bij de aanklagte hier van gezegd dat alle beesten volle Garven voor zich hadden gehad. De Bouwmeester de Lange heeft naderhand zelf gezegt dat hij niets gezien had dan van dat losse 't welk er was afgevallen.

3de Dat het hooi te schielijk was opgevoerd 't welk wij hadden ingeooogst. Het Hooi dat wij hadden ingeooogst was weinig. Men had ons 220 voer mest afgehaald, naar de andere Hoeven 't welk noodzaaklijk op ons land moest geweest zijn wilde er iets op wassen. Nu wil men ons ten laste leggen dat het hooij hetwelk tekort komt door ons zal worden betaald. Dit zoude toch onregtvaardig zijn daar een ander de gemaakte mest van onze beesten heeft. -Dit is Hoofdzakelijk de hoofdbeschuldiging welke men op de avond van de 15 dezer in Uw bijzijn tegen ons heeft ingebracht en waar wij ingevolge Ued. order den volgende Morgen moesten verhuizen.

-Wij Mijn Heer! die anders niet weten of wij hebben steeds onze zaken naar behooren waargenomen en in alles een vrij zuiver geweten bezitten en durven ons vleijen, de belangen der' Maatschappij in alles hebben behartigd.

-Dat wij nu in eens zoo worden verlaagd en ten ondergebracht dat maakt ons het leven zuur en bitter. Maar men heeft er al lang op toegelegd om ons de voet op de nek te zetten.

-Men gaf ons een voorman voor 1i Jaar die zou mede het toezigt over alles bij ons hebben en wel met oogmerk om ons alle nadeel toe te brengen en ontstal op allerlei wijze het goed van de Maatschappij omdat wij er aansprakelijk voor waren en onzen val zouden veroorzaken. Onder anderen verkogt hij het brood van de paarden alsmede de Haver en liet de paarden Rogge eten. Wij klagden daar wel over aan de heeren Opzieners alhier maar kregen telkens ten antwoord wij moesten ons maar stil houden en nergens van spreken. het gebeurde eens dat er vreemde voerlui bij ons waren. Deze gaf hij van de schoone Rogge voor hunne paarden 't door ons is gezien en hem voorgehouden waarop hij des anderen daags met een papiertje met rogge naar de Hr. J. Bosscha ging zeggende zulks voor de beesten te hebben weggehaald en dat wij ze dus klare rogge voerden dit werd gretig voor waarheid aangenomen voor dit alles werd hij wel betaald want als een ander 10 stuiver desdaags ontving dan gaf men hem 15 stuiver.

Uit dit alles kan U dus zien, hoe men met ons heeft gehandelt en ten onder heeft gebracht en wat men met ons in den zin heeft om ons te verlagen zal de tijd leeren maar vrezen er echter voor.

-Onder schrijven deezes, wierden wij weederom gedagvaard om opnieuw voor den raad te verschijnen. Nu moet Ued. vooraf weten dat wij benevens alle andere boeren bij ons s'wekelijks Roggenbrood ontvangen van de

Bakker woonend op de Hulst en daar onze Zoon op Zondag den 12 deezer met paard en wagen naar die streken ging om er een kalf vandaan te haalen, en dus toevallig bij de Bakker kwam deze verzogt hem om eenige Brooden mede te nemen en dit niet durvende zei de Bakker dat hij het op zich nam en haalde hem er dus toe over en dewijl de Bakker door het slechte weder in 11 dagen geen brood had gebragt nam hij toen vrijelijk brood mede zoodat hij nog 18 brooden overhield naardat wij en de andere boeren er naar verkiezing hadden van ontvangen.

-Nu verzogt ons de Bakker vriendelijk om de goedheid te hebben om de 18 Brooden vooreerst voor hem op te bergen tot hij gelegenheid om ze te verkopen dat verzoek wierd door ons toegestaan en wij plaatsten de Brooden in onze voorwooning op de eene van onze groote houten borden en toen wij des morgens verhuisden was de wijkmeester Van Blanken in onze woning en de brooden wierden in zijn bijzijn van de plank afgehaald en op de wagen geleid om naar onze nieuwe woning te vervoeren. Gelijk gezegd is in den raad verschijnende wierden er verscheidene vragen door de Hr. Herlof over dat brood gedaan en gezegd dat wij dezelve brooden hadden schuil gehouden en waarop wij antwoorden dat het Brood alle dagen voor elk en ieder die in de keuken kwam zichtbaar lagen en dat de Hr. van Blanken zulks des morgens wel moest opgemerkt hebben dewijl hij in de keuken was toen het brood wierden afgegeven.

Dit werd door de heer Blanken miskent dat hij zulks niet had gezien ofschoon wij allen met de werklieden ten allen tijde met eede kunnen bevestigen en dat de heer Van Blanken zulks wel degelijk heeft gezien en dus het brood niet hadden schuil gehouden.

Nu wierd het gezegde van Van Blanken voor waarheid aangenomen en des anderen ochtends wierd het brood op order van de heer Harloff uit onze woning gehaald en prijs geklaard ten blijke dat men kwade vermoedens hadden alsof wij de Bakker voor de brooden rogge in plaats hadden gegeven.

Ons hart Mijn Heer spreekt ons vrij en bezitten in alles een zuiver geweten dat de Bakker nooit rogge van ons heeft ontvangen maar hem het brood telkens met contante gelden hebben betaald, de Bakker heeft naar de Vrede Regter te Ommen geweest om hierover regt te verlangen en wil ten allen tijde met eede bevestigen dat het brood hem in eigendom toebehoord.

Wij verzoeken Ued vrijdelijk om naar een en ander te onderzoeken ten einde wij regt mogen erlangen.

Ommerschans den
20 feb 1825

Teekenen ons met alle eerbied en
hoogagting

Mijn Heer
uw onderd. Dien: en Dienares get.
(J. Westerveld en Vrouwtje Krol.

A Bijlage 3

Betreft: De aanklacht van wijkmeester van Blanken en veldwachter Grafbroek

Kolonie N5.

CERTIFICAAT

Wij Ondergetekende Lammert van Blanken, wijkmeester en Hendrik Grafbroek Veldwachter, beide geemployeerden in opgemelde Kolonie, verklaren bij deze requisitie van den Heer Directeur der Kolonien, dat zij beiden, en ieder voor zig zelve, met eigen Oogen hebben gezien dat in de Stal van den Landbouwer Jan Cornelis Westerveld des morgens Vroeg de half Uitgedorschte Garven Rogge en Sommige geheel Ongedorschte voor de Koeyen tot Voeder hebben geleegeen.

Tevens verklaart den Wijkmeester van Blanken, dat den Landbouwer Westerveld minder Hooy heeft geoogst dan zijnen Nabuur Klaas Tiemens, hem also meermalen heeft te kennen gegeven / de zeggbare vermindering van deszelfs Hooy in evenredigheid van deszelfs Nabuur ziende / dat hij zijn Vee te veel Voerde, hem dat onderscheiden malen heeft voorgehouden, zulks echter niet heeft kunnen baten, als nu eindelijk is gebleeken, dat deszelfs Hooy Twee maanden Vroeger is opgevoerd dan dat van deszelfs Nabuur Klaas Tiemens welke met zijn geoogsten genoegzaam tot Voeder van zijn Vee zal hebben.

*De Wijkmeester
Lammert van Blanken*

Ommerschans den 27 February 1825

*De Veldwachter
dit handmerk is gesteld
door Hendrik Grafbroek niet
kunnende schrijven
my presentie
De Roy boekhouder.*

A Bijlage 4

Betreft: Bijdrage adj. directeur Ommerschans

Ommerschans den 27 february 1825

Ter beantwoording ? missive van gisteren etc.

De door den wijkmeester en veldwachter gegeven verklaring van Westerveld, ten opzichte van gevoederde rogge en roekeloos opvoeding van Hooij, heb ik de eer U een certificaat? te doen toekomen; terwijl ik wat mijnen aanmerking betreft, zoo vrij ben? te berichten, dat geen een der minsten klagten ongegrond tegen Westerveld ooit zijn ingebracht; dat de vrouw met haren brutalen uitspraak en dreigementen menigmalen den wijkmeester heeft overbluft en belet opsporingen te doen, welke altijd ten nadeele van Westerveld moesten uitloopen; het kwam in het geheel niet in het idee van het huisgezin, dat zij zich aan ondergeschiktheid moesten onderwerpen, en zo doende had nog den wijkmeester nog den onderdirecteurs veel vermogen om hen toteene behoorlijken onderdanigheid terug te brengen. Dat het met dat brood niet zo was, als het wezen moest, blijkt daaruit, dat de raad gehouden om Westerveld, eerstens 10 uren des avonds was afgelopen, en nog dien eigen avond of nagt een van Westervelds familie naar den bakker van Den Hulst was gegaan, om des morgens, zijnen opgegeven les, bij mij optezeggen en daardoor aan de zaak eenen anderen wending te geven, hetgeen echter door de bakker reeds om 7 uur des morgens met de zoon in het oog liep.

De etc,etc de adj. Directeur in Ommerschans

de kapitein Herloff

Ter confirmatie:

De directeur der koloniën

Visser.

Aan den welEd.Gestr.Heer Directeur den koloniën.

A Bijlage 5

Betreft: Brief van Directeur Visser aan de P.C (Generaal v.d. Bosch)

Frederiksoord, 2 maart 1825

(Eerst een aantal alinea's over andere onderwerpen)

Eindelijk heb ik de eer de Permanente Commissie ter doen toekoming de stukken betreffende den tegen den Kolonist Westerveld ingebrachte beschuldigingen de brief van Westerveld heb ik om berigt in handen gesteld van den Heer Adjunct Dir. Harloff; afschrift aan dat daarop gegeven antwoord is mede hierbij overgelegd; uit allen welken stukken het mijns achtens genoegzaam blijkt, dat Westerveld noch zijne vrouw geen genoegzaam vertrouwen verdiend en zich de groten voordelen die een boer in kolonie N5 bij de striksten eerlijkheid, zuinigheid en het behartigen den belangen van de Maatschappij, genieten kan, onwaardig maakt; en ik mij derhalven verplicht gevoel de Permanente Kommissie voor te stellen, Westerveld naar eenen hoeve in de gewone Kolonieën terug te brengen; tenzij de Permanente Kommissie mogt goedvinden, hem als een minderen straf, die misschien tot verbetering strekken zal, op hoeve N12 Kolonie 5, welke hij thans bewoond, te laten.

*Ik heb de Eer te zijn
De Directeur der Kolonieën
Visser.*

A Bijlage 6

Betreft: Brief Subcommissie Amersfoort aan Permanente Commissie der Maatschappij van Weldadigheid (d.d 30 december 1840) Een der thema' s gaat over de familie Kok.

Voorts heeft zich, met verlof uit de Kolonien, tot ons vervoegd de zoon van den Kolonist J.H. Kok, zich wenschende te Informeren welke voorwaarden wij aan de overschrijving der hoeve op hem hadden verbonden, en daar hij verklaarde volgaarne, boven de verpleeging van den ouden man, de door ons voorgestelde 3 kinderen bij zich Ingedeeld te zien, en beloofde dezelve als eigen te zullen behandelen, en des gevorderd tot hunne meerderjarigheid bij zich te behouden, zoo nemen wij de Vrijheid, ten gevolge van het bepaalde bij de 2de alinea van Art.10, van bet Contract op de Contributien, uit aanmerking dat bij het vertrek van Kok, ook 3 kinderen bij hem zijn ingedeeld geworden, UWEdG te verzoeken, om ten aanzien dezer hoeve eenig onderscheid te maken, en ons diensvolgens Vrijheid te verleenen om bij de overschrijving der hoeve op den jongen Kok, de bedoelde 3 kinderen bij hem te mogen indeelen, te meer daar door onze en zijne toestemming, aan het bepaalde bijgenoemde alinea voldaan, en slegts UWEdG goedvinden daartoe vereischt word.,

Wij hoopen ons dus spoedig in UWEdG toestemming te mogen verblijden, gelijk het ons zeer aangenaam en gewenst is, de gunstige berigten van den Jongen Kok, omtrent den toestand van Kolonistengezinnen te vernemen, alsmede hem, die zijne opvoeding in de Kolonien verkregen heeft, oowel ontwikkelt en geschikt voor ons te zien, waardoor ook, zoo wij ook vermeenen, UWEdG bezwaren tegen de indeeling van kinderen, in dit geval, grootendeels zullen kunnen worden opgeheven.

*De Sub-Commissie van Weldadigheid alhier
namens deze
B.J.H. Willenbruch
secretaris*

A Bijlage 7

Betreft: Brief van de Sub-Commissie Amersfoort aan de Permanente Commissie in den Haag d.d 11 oktober 1843

Amersfoort 11 oktober 1843

Na vruchteloze poogingen aangewend te hebben om onzen ouden Kolonist Hendrik Kok bij zijn Familie alhier geplaatst te zien, nemen wij de vrijheid bij UWEdG te Informeren, of er geene gelegenheid bestaan zoude om zijne hoeve door een ander van hier op te zenden gezin te doen bezetten en Hend. Kok, daarbij tot zijn einde te doen inwoonen. Wij zouden zulks zeer wenschelijk achten, eensdeels om gebruik te hebben van die hoeve voor welke de Contributien van hier zijn aangewend geworden en ten anderen om door het opzenden van zoodanig gezin, de genegenheid tot aanneming van het Lidmaatschap der Maatschappij op te wekken, bij gelegenheid der vernieuwde poogingen welke wij ter uitbreiding der Maatschappij binnenkort voornemens zijn in het werk te stellen, - UEdG zullen ons bijzonder verplichten met ons zoo spoedig mogelijk hierop met UWEdG antwoord te vernemen

*De SubCommissie van Weldadigheid alhier
namens dezelve
P.J.H Willenbruch
secretaris*

A Bijlage 8

Betreft: Brief van de Sub-Commissie Amersfoort aan de Permanente Commissie d.d. 6 november 1843

Amersfoort den 6 November 1843

In minzaam antwoord op UWEdG gerichte van 25 oktober hebben wij de Eer te dienen, dat wij zoo wel den ouden Kolonist Kok, volkomen genoeg nemen in UEdG voorstel om den Jongen Kok op zijns vaders hoeve tot aan het overlijden van laatsgenoemde te plaatsen, en alsdan aan ons de dispositie ter plaatsing van een ander gezin over te laten, Wij verzoeken UWEdG dus ten vriendelijkste, om nadat den Jongen Kok in deze Schikking zal hebben ingestemd, dezelve op de Hoeve te plaatsen als wanneer wij deszelfs vader van hier zullen opzenden, hebbende wij dezen laatsten alhier zoo lang opgehouden tot deze zaak geschikt zou zijn.

*UWEdG aangename rescriptie hierop inwagende
noemen wij ons met Hooge achting*

*de SubCommissie van Weldadigheid alhier
namens dezelve*

P.J.H.G. Willenbruch secretaris.

A Bijlage 9

Betreft: Brief Directie van de Maatschappij aan S.C Amersfoort

Frederiksoord den 25 November 1843

Ik heb de eer UWHoogEdele op de resolutie van den 11° dezer maand alsnog te berigten dat de strafkolonist H. Kok na de met zijne vrouw afgelegde gevorderde verklaring van de Ommerschans naar Willemsoord op de hoeve huns vaders is overgebracht, alwaar zij thans hunnen ouden vader te verwachten zijn.

*De Directeur der Kolonien
J. Van Konijnenburg.*

B Bijlagen Kopieën originele documenten

B 1 Aankondiging S.C. Broek in Waterland vertrek familie Westerveld naar kolonie Fredriksoord

Broek 6 November 1810

blad

1

Met Edele Heeren.

Ik heb de Eer volgens WtE Westere van 30 d/16 d/2, optegeven
Namen en Ouderdome der kinderen behoorende tot de
Leesthouding van Jan Westerveldt.

als. Lynde Cornelis Westerveld	geboren 26 Juny 1804.
Henarik Westerveld	— 4 Nov 1805.
Lyse Westerveld	— 17 Sept 1807.
Gerret Westerveld	— 27 May 1810.
Wrijntje Westerveld	— 4 Juny 1816.

In het vertrouwen dat deze opgave Lat voldoende besonden
worden; heb ik de Eer met alle achting te zijn

M. P. W. H. A. A. A.

Klaas Bakker Baarmense
L des Sub Commissar

af van de Permaente Commissie

Gravenhage

De Permaante Kommissie
 Van Weddadigheid
 te
 Gyarabagen

Per post van
 Amsterdam
 6 November

1818.
 Dec. 11.
 De Permaante
 Kommissie
 Van Weddadigheid
 te Gyarabagen

1818.
 Dec. 8 nov.
 De Permaante
 Kommissie
 Van Weddadigheid
 te Gyarabagen

E 30

N° 159

In het jaar Een duizend acht honderd negenendertig, den Achtsten
der maand July, des nade middags ten Twee uren,
is voor ons Assessor Ambtenaar van den Burgerlijken
Staat der Grieding Willemslingers, gecompareerd
Hermanus Beekman oud Tijfen zestig jaren, van
beroep Arbeider woonachtig te Willemsoord onder
Steggerda, dewelke ons heeft verklaard dat op den
Zevendien dezer maand des nachts ten half twaalf
uren aldaar, uit hem Declarant en Matine
Deurwen dewelke hijszelve hijszelve van beroep Arbeider
wonnende mede te Willemsoord onder Steggerda, geboren
is een kind van het Freunvelijk geslacht, en aan het
welk hy verklaard heeft de voornaam van Johanna
Maria te geven.

De gemelde verklaring is geschied in tegenwoordig-
heid van Pals Gerrits Jonge schaap oud Drie en vijftig jaren,
van beroep Grieding Bede woonachtig te Wollega, en van
Lammert Jans Kramer oud Tijfen dertig jaren, van
beroep arbeider woonachtig te Willemsoord onder Steggerda.
En hebben de getuigen / verklarende de vader niet te kunnen
schryven, als zulks niet gelicerd hebbende, deze acte van
geboorte, na dat hijszelve was voorgelezen,
nevens ons onder teekend.

E. J. Kramer
P. G. Jonge
W. Beekman

N° 50
D

In het jaar Een duizend acht honderd zesendertig, den Vienden
der maand October des nader middags ten Een uren,
zijn voor ons Abt Petrus Allema, Assessor, waarnemende
bij afwezigheid van den Grootman deszelfs functien, en die van
officier van den Burgerlijken Stand der Grietenij Weststelling-
werf, provincie Drentheland geacompanieerd Hendrik Distel,
Jord, oud dertig jaren, arbeider woonachtig te Noordwilde,
provincie Drentheland, provincie Noord-holland,
hulpsinde overvloed tot verdunde Certificaat van veldtoone
aan de Wet op de Schilte, meerdertigjarige zoon van Jan West-
erveld, arbeider en woonachtig te Noordwilde, Echtslieden mede woon-
achtig te Noordwilde, beide hierby tegenwoordig en hunne
toestemming gevende. — En

Neeltje Bouwer, oud zes en twintig jaren, ar-
beider woonachtig te Noordwilde, geboren te Miringe,
provincie Drentheland, meerdertigjarige dochter van
Pieter Bouwer, arbeider, en van Maartje Terri
Echtslieden woonachtig te Friedrichs-oud onder Medder
beide hierby tegenwoordig en hunne toestemming ge-
vende.

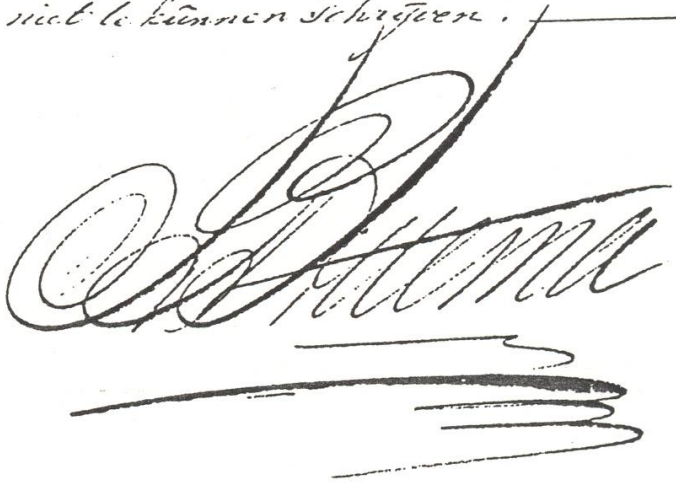
Wijke ons verzocht hebben het door hen verraanomen
huwelyk te volbreken, waarvan de afschendingen van
de hoofddeur van ons huis der Grietenij zijn geschied
namelyk de eerste en den Eftenden en de tweede en den acht-
tienden September jaalstleden telkens des vordemiddags
ten Efturen. — Geene verhindering tegen het gemelde
huwelyk te onzer kennis zijnde gebruidt hebben wy aan
hun verzoek voldoende navoorlesing van al de vorenge-
noemde stukken, als mede van het zesde hoofdstuk van
den Wet van het Burgerlyk Wetboek tot opschrift hebben
de van het huwelyk, icter die aanstaande echtgenoten afge-
vraagd of zij elkananderen wederkeuring tot Man en tot Vrouw

Wilde

wilden nemen, waarep de over de zaden en planten tot een
stemmend antwoord zyn te geeven, Verklaren ny in naam der
Ned. Ned. Hendrick Meester velen Schiedde. Brouwer
dier het houwelyk verbonden zyn. - En hebben de voorschreeven
gehuerden ter zyn d'antwoord ver blaard dat uit hen een kind van
het mannelijk geslacht is geboren, en in de registers van den Bür
gerlyker stand dezer Gieding over den jare achtlicen hunderd
tweeten dertig en over de naam van Hendrick ingeschreven, het
welk zy hier kunnen wettigen zeer erkennen.

Van de het welk wy deze acte hebben opgemaakt in tegen
weerdigheid van Jan Johannes Bosch, oud wistely jare
en verbouder de Goedertide, van Paus Gerrits Jong
schoap, oud wistely jaren, Gieding lode te Wilhelga,
van de lode J. J. Grevelling oud achten dertig jaren,
Police dech naar alhaar, en van Johannes Jans
Bosch, oud meenen twintig jaren, advocater te de courtwilde,
welke deze acte na gedumt bevolging, en nadat door den contrac
tant en gelieven onder een was ver blaard dat de naam van zyn
moeder in het certificaat van Militie niet wist wyge schied van
komenta. eicentlyk draoentlyc schied beken te zyn, nevens
oud de contractante, moeder van den contractant en vader van de
contractante ondertichone hebben. - Verklaren de contractant,
vader van den contractant, en moeder van de contractant benevens
de vierde getuige allen niet te können schryven.

vervol
P. Brouwer
J. J. Bosch.
op de jongeschoap
Op Grevelling

1859

In het jaar een duizend acht honderd negen en vijftig, den vijfden
 dag der maand Augustus, zijn voor ons
 Ambtenaar van den Burgerlijken

Stand der gemeente Weststellingwerf
 Provincie Friesland, gecompareerd: Hendrick

Westerveld, oud vijftien jaren,
 geboren te Noordwold, arbeider,
 wonende te Willemsoord onder Steggerda; sneedderjariër
 met ligg erkende. Zoon van Hendrik Westerveld, arbeider,
 en van Tietje Broemer, tehuiswonderende aldaar,
 beide hierbij tegenwoordig en hiinw toestemming
 gevende. En

Johanna Maria Beekman, oud twintig jaren,
 geboren te Willemsoord onder Steggerda. Zondw. kerkop;
 wonende aldaar, minderjarige dochter van Hermanus
 Beekman, en van Martin Borisfen, beide overleden; de
 grootvader van vaderszijde Conrad Broemkamp Beekman,
 en die van moederszijde Henricus Borisfen; de grootmoeder
 der van vaderszijde Elisabeth Hertogff die van moeders,
 zijde Agniola Rientjes, alle vier mede overleden de voogd
 Hendrik Westerveld, arbeider, wonende te Willemsoord onder
 Steggerda, en de tusschen voogd Hendrik Bastiaans, arbeider,
 wonende mede te Willemsoord onder Steggerda; beide hier,
 bij tegenwoordig en hiinw toestemming gevende. —

Welke ons verzocht hebben het door hen voorgenomen huwelijk te voltrekken,
 waarvan de afkondigingen op Zondagen den Zeventienden en den
 vierentwintigsten der vorige maand Julij, voor
 de hoofdkerk van het huis dier gemeente: —

zonder stuiting hebben plaats gehad.

En hebben de Comparanten tot dat einde aan ons overgelegd:
 ten eersten, het vereischte Certificaat van volktoening aan
 de wet op de militie door den Comparant; —
 ten treden, een geboorte extract van den Comparant;
 ten vierden, een geboorte extract van de Comparante; —
 ten vierden, een overlijdens extract van den vader der Comparante,
 ten vijfden, een overlijdens extract van de moeder der Comparante; —
 ten Zesden, vijf de stukken, geannexieerd aan het Register der actien
 van burgerlijken, bevindende ter griffie van de arrondissements Stet
 bank te Sneek, een extract van het overlijden der grootvader
 der van vaderszijde van de Comparant. —

En

ten Zevenden: een overlijdens extract van de grootmoeder
van moederszijde van de Comparante. —

Waarna wij hun in het openbaar hebben afgevraagd, of zij elkander wederkeerig
tot echtgenooten aannemen en getrouwelijk al de pligten zullen vervullen, welke
door de wet aan den huwelijken staat verbonden zijn, — waarop door ieder af-
zonderlijk een toestemmend antwoord zijnde gegeven, hebben wij in naam der Wet
verklaard, dat

Hendrik Westerveld, en
Jharina Maria Beekman,

bovengenoemd, door den echt aan elkander zijn verbonden.

Van al hetwelk wij deze acte hebben opgemaakt in tegen-
woordigheid van Jals Gerrits Jongeschaap, oud drieën,
zeventig jaren, Gemeente beddenwonder te Helvega, van
Klaas Kleijer, oud zeventienveertig jaren, ambtenaar van
Jan Hinon Sijholt, oud eenenveertig jaren, boer wonende
te Oudeberkoop, en van Gerrit Jongeschaap, oud zes en veertig
jaren, zonder beroep, wonende te Helvega, de tweede ge-
tuyge mede te Helvega woonachtig, welke deze acte na gelane
voorzetting en na dat door dezelve onder eede was verklaard,
dat de grootvader van moederszijde van de Comparante
voor onthuiselijke jaren overleden zijnde, de Comparante zich
alzo buiten de mogelijkheid bevindt, een overlijdens acte
of acte van bekendheid daarvan over te leggen, nevens om, de Com-
paranten en de moeder van den Comparant ondertekend hebben.
Verklarende des Comparants vader, en de voogd in toezien,
de voogd van de Comparante niet te kunnen schrijven
als zulks niet geverd hebbende.

H. Westerveld

J. M. Beekman.

N. Brouwer
P. G. Jongeschaap

H. de Vries

~~K. Kleijer~~

J. H. Sijholt
G. Jongeschaap

№ 320

In het jaar Een duizend acht honderd en zestig, den negenden
 dag der maand November, is voor ons...
 Ambtenaar van den Burgerlijken Stand, der gemeente Wijff Hellingwerf
 provincie Friesland, gecompareerd: Hendrik Westerveld, oud-die
entrentig jaren oud-die wonende te Steggerda welke
 ons verklaarde dat op den teven den der maand
 der morgens ten teven ure te Steggerda, een kind van
 het provenlyke geslacht is geboren uit Johanna
Maria Beckman, deszelfs huisvrouw, zonder de
 roep woneude mede te Steggerda, aan welk kind byzer
 klaarde de voor naam te geven van Neeltje.

de gemelde verklaring is geschied in tegenwoordigheid
 van Hendrik Westerveld oud-die entrentig jaren, Robert
 woneude te Willemsvoord onder Steggerda, en Maas Kuisper,
 oud-acht entrentig jaren, ambtenaar woneude te Wolvega.

waaraan my deze acte hebben opgemaakt, welke na dat
 was voorgelezen, door ons den compareert en dertweiden getuige
 verklaarende de eerstgemelde getuige niet te kunnen schrijven
 als zulks niet geleerd hebbende.) is ondertekend.

H. Westerveld
M. J. Kuisper

W. Hellingwerf

In het jaar een duizend acht honderd en dertien, den acht-en-trentigsten
 der maand Augustus des jaars — middags ten twee uren,
 voor ons Maar Officier van den Burgerlijken
 Staat der Gemeente van Heerenveen — Canton Heerenveen
 Departement Vriesland, gecompareerd

Peter Johannes Boensma, oud twee-en-trentig jaren, een
 Meermans-knecht, wonende te Heerenveen, welke ons een kind van
 het Vrouwelijk-geslacht heeft voorgesteld den zes-en-trentigste
 der maand Augustus dizes jaars des morgens ten twee uren, uit
 hem Declarant en Leuntje Abes, zijn Meisvrouw geboren en
 aan hetwelk hij verklaard heeft de voornaam van Geertruid
 willen geven.

De gemelde verklaring en voorstelling is geschied, in tegen-
 woordigheid van de Heeren Wigle Jacobs Gorter, oud zeven-en-
 dertig jaren, Deurwaarder tein het Vrederegelyt, Canton Heerenveen
 en Jelle Petrus Jacobus Greijdanus, oud zeven-en-twintig jaren
 Keizerlyk-Notaris, beide wonende te Heerenveen. En hebben de
 Gaboren getuigen, deze acte van geboorte na dat hien doorebre was
 voor gelezen nevens ons ondertekend

P. J. Boensma

J. P. Greijdanus

W. Gorter

H. J. J. J.

1016

KONTRAKT, van wege de Maatschappij van Weldadigheid, gesloten met
de Sub-Commissie van Weldadigheid te Amersfoort
over het opnemen en verzorgen van behoeftige Huisgezinnen, in
de Kolonie FREDERIKS-OORD.

De Permanente Kommissie van Weldadigheid, als ten dezen door de Kommissie van Weldadigheid
behoorlijk geautoriseerd, zitting hebbende in 's Gravenhage, ter eenre,
En de *Sub-Commissie van Weldadigheid te Amersfoort* ter andere zijde,
hebben onderling gekontrakteerd, en zijn overeengekomen, over hetgene volgt:

Art. 1.

De Permanente Kommissie van Weldadigheid zal van de Kontraktanten ter andere zijde overnemen

Een huisgezin bestaande uit 7 personen.

Art. 2.

De zamenstelling der te plaatsen Huisgezinnen zal aan de Permanente Kommissie nauwkeurig worden
opgegeven, of door haar zelve geschieden; en aan haar zal het ter beoordeeling zijn overgelaten, of dezelve,
overeenkomstig het doel der Maatschappij, in de Kolonie *Frederiks-Oord* kunnen opgenomen worden.

Art. 3.

De overneming *des huisgezins* geschiedt ééne maand, nadat de Negociatie, hieronder nader gemeld,
zal gesloten zijn. De Permanente Kommissie doet dienaangaande eene behoorlijke schriftelijke kennisgeving
aan de Kontraktanten ten anderen zijde toekomen, en bepaalt daarbij den dag der overneming.

Art. 4.

De Kontraktanten ter andere zijde verbinden zich, om *het Coningambien*
huisgezin den Summen d'alle in de Kolonie

naar de Kolonie te transporteren, voorzien van eene behoorlijke gecertificeerde Stamlijst, inhoudende de
vóór- en familie-namen, het geslacht, den ouderdom, de geboorteplaats, en voor zoo veel de hoofden
der Huisgezinnen betreft, vergezeld van een behoorlijk bewijs van zedelijk goed gedrag, afgegeven door
het Plaatselijk Bestuur van hunne laatste woonplaats, en tevens van eene lijst der kleedingstukken, en der
verdere goederen, die de aanstaande Kolonisten, bij hunne aankomst, in eigendom hebben; mits, dat de
overbrenging van dezelve niet strijdig zij met de Koloniale Reglementen van *inwendige Politie*.

Van alle deze stukken wordt een gelijk dubbeld aan de Permanente Kommissie in 's Gravenhage, door
de Kontraktanten ter andere zijde ingezonden.

Art. 5.

Geene *huisgezinnen* zullen in de Kolonie *Frederiks-Oord*, zonder overlegging der bewijzen van
zedelijk goed gedrag, in het vorig Artikel bepaald, aangenomen worden.

De Permanente Kommissie zal evenwel *huisgezinnen*, die daarvan niet voorzien zijn, overnemen,
mits daartoe speciale aanvraag geschieden, met opgave der gebreken; zij zal die in eene andere Kolonie over-
brengen, alwaar dezelve onder een strengere op- en toezigt gesteld zullen worden.

Art. 6.

Zoodra het personeel der over te nemene *huisgezinnen* in de Kolonie aangekomen is, verbinden zich de
Kontraktanten ter ééne, in hun onderhoud behoorlijk te voorzien. — Zij ontvangen te dien einde, voor
de eerste maal, eene geheele uitrusting van koloniale kleedingstukken, benevens het noodige huisraad, en
worden dadelijk in de gelegenheid gesteld, om door eigen vlijt en werkzaamheid, achtereenvolgens de bestaande
tarieven der arbeidslonen, in het onderhoud te voorzien; alles overeenkomstig met, en gewijzigd naar de
gemaakte bepalingen, van wege de *Maatschappij van Weldadigheid*, voor de overneming van behoeftige Huis-
gezinnen, in het openbaar bekend gemaakt.

Art. 7.

Art. 7.

De Permanente Kommissie verbindt zich bovendien, om te zorgen, dat er in de Kolonie, te allen tijde, de gelegenheid voorhanden zij, om de kinderen aan een behoorlijk School-onderwijs te doen deelnemen.

Alle Kolonisten zullen verplicht worden, een gepast gebruik te maken van den openbaren Godsdienst, bij hunne Geziundheid, op de gewone Kerk- en Feestdagen, en zich daarin te doen onderwijzen; gelijk ook hunne kinderen daarin te doen onderrigten.

Aangaande de *Israëlitische* Feesten en Plegtigheden, wordt eene afzonderlijke bepaling vastgesteld.

Art. 8.

De aanstaande Kolonisten behouden alle de burgerlijke regten, waarvan zij te voren in de Maatschappij hebben *gejouisfeerd*, mits zich onderwerpende aan alle zoodanige koloniale verordeningen, die voor de gezondheid, de goede orde, en de bevordering van zedelijkheid en deugd, van wege de *Maatschappij van Weldadigheid*, ter nakoming zijn of zullen worden daárgesteld. De Permanente Kommissie zal bovendien het regt hebben, om de Kolonisten, die door een onzedelijk en slecht gedrag zich der inwoning in de Kolonie *Frederiks Oord* onwaardig maken, naar eene andere Kolonie over te brengen, en aldaar onder een strengere opzigt te plaatsen, tot zoo lang zij overtuigende blijken van een verbeterd gedrag zullen geven.

Art. 9.

De Kontraktanten ter andere zijde, alsmede de Regenten of Armverzorgers, die bevorens aan de over te nemene *Erven* eenigen onderstand gegeven hebben, behouden het regt, hetzij in perfoon, of door iemand van hunnentwege, daartoe *geautoriseerd*, zoodanig toezigt over de aanstaande Kolonisten te blijven uitoefenen, als aan dezelve, in betrekking van Voogden of Armverzorgers van behoeftige Huisgezinnen, die elders kinderen of arme familiën uitbesteden, kan worden toegekend. Het blijft aan dezelve onverlet, over alles, wat tot verbetering van het lot der Kolonisten kan strekken, en met het doeleinde en de middelen, waarover de Maatschappij kan beschikken, in verband staat, aan de Permanente Kommissie voorstellen te doen.

Art. 10.

De Ondergeteekenden ter andere zijde hebben het regt, om het personeel der aanstaande Kolonisten, waarvoor in dezen wordt gekontrakteerd, voltallig te houden, onder de volgende voorwaarden:

Dat bij éénmaal in de Kolonie gevestigd zijnde, geene indeeling van kinderen, of bijvoeging van andere personen mag plaats hebben, ten zij met kennelijke toestemming van de Huisvaders of Huismoeders, en, onder goedvinding van de Permanente Kommissie.

Dat de in de Kolonie woonende Huisgezinnen, zich goed gedragende, en verlangende aldaar te blijven, door de Ondergeteekenden ter andere zijde niet kunnen verplaatst, of door anderen vervangen worden, hetzij gedurende of ook na den afloop van dit Kontrakt.

Dat bovendien de verandering van Huisgezinnen nimmer zal mogen gevolg nemen, dan met toestemming van de Permanente Kommissie, welke toestemming, om billijke redenen, nimmer zal geweigerd worden; in dat geval moet echter de openstaande rekening van de vertrekkende Kolonisten, door de Kontraktanten ter andere zijde, worden vereffend, die alsdan ook de meerdere uitgaven zullen dragen, welke aan de Maatschappij, door eene eerste vertrekking van nieuwe kleedingstukken en aanvulling van huisraad, veroorzaakt worden.

Hiervan wordt uitgezonderd, wanneer een geheel Huisgezin, gedurende den tijd van dit Kontrakt, mogt uitsterven; in zoodanig geval geschiedt de aanvulling van dit Huisgezin, *voor rekening van de Maatschappij*, geheel buiten eenige vergoeding van de Kontraktanten ter andere zijde.

Wanneer, bij sterfgevallen of andere gegronde redenen tot aanvulling, na eene voorafgegaane schriftelijke kennisgeving, drie maanden verlopen zijn, zonder dat de Ondergeteekenden ter andere zijde hierin voorzien, dan zullen de Ondergeteekenden ter eenre over deze aanvulling de vrije *dispositie* hebben.

Art. 11.

De Ondergeteekenden ter eenre zullen, ten einde aan den inhoud van dit Kontrakt in alle deelen te kunnen voldoen, en tevens, om aan de Kontraktanten ter andere zijde alle voordeelen, daaruit verder nog *profiterende*, te verzekeren, eene Negociatie openen, ten bedrage van *1.500.*

De inhoud van dit Kontrakt, gemuniërd met de zoo even bepaalde goedkeuring en garantie, zal, alvorens effect te sorteren, door de hooge approbatie van Zijne Majesteit den Koning moeten bekrachtigd worden.

Ter behoorlijke nakoming van al het bovenstaande, hebben Partijen den inhoud dezes over en weder voor verbindend verklaard, kiezende te dien einde domicilie ter plaatse, waar de Permanente Kommissie der Maatschappij van Weldadigheid resideert, onder verband en bedwang als ingevolge de Wet.

Aldus dubbeld gedaan, gesloten en geteekend te 's Gravenhage, den 5^{en} Octob. 1821
ante Amersfoort den 25^{en} September 1800 En en tekening
Voor de Sub. kommissie van Weldadigheid
te Amersfoort

P. van... Sten... st.

Subkommissie.

W. Full
naming dierde
J. Willenbrink
Sekretaris

Die Gemeente Raad der Stad Amersfoort heeft na examinatie van het bovenstaande Kontrakt betrefende voor zoo veel hem aangaat geapprobeerd, en gerandseert met dien mede speciaal overeenkomstig Artikel 15 van het, zelve, de jaarlyksche betaling van 175,00 op de gestelde termijnen zonder enige korting tot aan de finale voldoening der genoeuwendes zeventien hondred guldens.

Onder verband als ingevolge de wet.

F. C. Ottinger.

Ter ordonnantie van de zelve

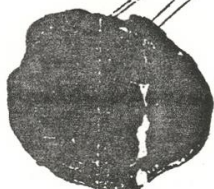
J. van Goyenk.

Gezien en aar. verhand. door de geputeerde Staten van Utrecht den 12 October 1821.

Ter ordonnantie van zelve.

De Grooten der Staten van Utrecht

J. C. Kani

17

NUMMER *Negenhien*
Op heden den *des achtentwintigsten* der maand *Januari*
des jaars een duizend acht honderd een en negentig, compareerden voor ons _____

Johannes Jacobus Boelen, - _____
Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente STAD ALMELO, Provincie OVERIJSSSE

Gerhardus Raekers, - *drie en vijftig jaren*
Wuener, - en *Johannes Bernardus Penniglo*
ouder twee en vijftig jaren, *Schilder*, - *beiden wonen*

17 *de maand*
1812
G.

die ons hebben aangegeven dat op den *vier en twintigsten* *des* _____
maand, des *na* middags te *viyf* ure, in het huis, staande in Wijk *de* _____
Nummer *Leven en legentijg* - in deze gemeente is overleden

Geertruid Boensma, - _____
geboren *te Heerenveen* en wonende te *Stad Almelo*, - _____

oud *acht en zeventig jaren*, - *goudse Lersaep*, - *me*
deuse van Hendrikus Kok, - *dochter van*
Pieter Johannes Boensma, en van *Beentje*
de, *beiden overleden* - _____

Van welke aangave wij deze acte hebben opgemaakt, die na gedane voorlezing is geteek
door ons *en de compareerden* - _____

G. Raekers
G. Penniglo

J. Boelen

Nommer derdlig

Op heden den vierten Februari
achttien honderd acht en tachtig, verscheen voor ons J. Kok
Stuif Burgemeester

Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente STEENWIJKERWOLDE

Petrus Kok

oud negen en dertig jaren, arbeider

Altenor Kerkveld geadsisteerd met twee getuigen. d.

Willem Groeninck oud negentig

jaren, mandenmaker wonende te Steenwijk

Subbertus Nicolaas Groeninck oud drie

jaren, mandenmaker wonende te Steenwijk

heeft verklaard dat Veeltje Westerveld verder l. en

nende in de kolonie Willemoord, algeer. g. w. w. w.

echtgenote

, op den derden des ma

des namiddags te drie

te zijn woonhuize aldaar

is bevallen van een kind van het manneljk geslacht, aan hetwelk de voorn.

gegeven van Hendrikus

Van welke verklaring wij deze akte hebben opgemaakt, die, na voorlezing, is aan

ons denk. g. w. w. w. en de getuigen

J. Kok
W. Groeninck
L. N. Groeninck

I	Johhanus Hendrikse (1763-1849)																					
II	Hendrik (1808-1883)										Matthias (1800-1880)											
III	Helena (1841-1878) ; Antonia ; Hendrika ; Dina																					
	Pieter (1848-1903)			Jacobus (1853-1930)		Johannes (1856-1926)						Hermannus (1849-1930)										
IV	Geertruida, Berendina; Johanna, H, Jozef; Hendrika, Johannes, C.				Geertruida; Albertus B; Franciscus A.								Johanna; Dina									
	Hendrikus		Jacobus		Hendrikus Mattys		Hendrikus		Franciscus		Augustinus		Johannes		Albertus		Wilhelmus		Titus (1888-1963)		Johannes (1890-1956)	
V	1	Petrus		Petrus		Maria		Adelheid		Wilhelmina		1	Johannes		Wilhelmina		Gerhardus		1	Hermannus		Hermannes
	1	Johannes		Jacoba		Jacobus		Wilhelmina		Johannus			Jacobus		Johannes		Johanna		2	Petrus		Elisabeth
	2	Petrus	1	Petrus		Ursula	1	Johannes		Maria			Wilhelmina	2	Antonius		Wilhelmina		3	Johannes		
	3	Cornelia		Cornelia		Hendrika	2	Hendrikus		Lenie			Hendrika		Petronela					Immerensiana		
	3	Antonius		Elisabeth		Johanna	3	Franciscus		Aleida			Maria		Geertruida					Hermana		
	4	Maria	2	Johannes		Cornelia				Geertuida			2	Hendikus		Maria						
	4	Gerard		Maria		Antonia				2	Herman		3	Franciscus	3	Hendrikus						
		Catharina	3	Hendrikus										4	Harry							
		Johanna	4	Edvard											Francisca							
	5	Herman		Geertruida											Antonius							
	6	Hendikus		Johannes											Nellie							
		Alida		Bernardus											4	Wilhelmus						
	11	Hendrikus	11	Jacobus		Nellie	1-	Hendikus	1-	Patrick			11	Johannes	11	Ronald				11	Titus	
	1-	Dina	1-	Geertuida	11	Hendrikus	1-	Margret	1-	Linda			1-	Margaretha	12	Leo				12	Arnoldus	
	1-	Gerard	12	Arnold	12	Jacobus	1-	Marion	21	Herman			12	Leo	2-	Karin				1-	Catharina a	
	12	Richard	1-	Anieta			21	Hendrikus	22	Frans			1-	Wilhelmina	2-	Yvonne				13	Petrus	
	13	Johannes	21	Renee			1-	Maria	23	Henri			1-	Robertus	3-	Karin				1-	Catharina b	
	1-	Edith	22	Harold			22	Johannes	24	Gerrit			1-	Elizabeth	4-	Kitty				1-	Alida	
	21	Hendrikus	31	Paul			1-	Marlies	2-	Marcel			2-	Nellie						1-	Immerensiana	
	22	Gerard	3-	Diana			1-	Norbert	2-	Krista			2-	Pia						1-	Geertruida	
	31	Hendrikus	3-	Jolanda					2-	Nellie			3-	Marianne						14	Hermannus	
	3-	Dina	3-	Petra									3-	Petra						21	Titus	
	3-	Hermana											3-	Ineke					22	Cornelis		
	32	Gerard											3-	Gerda					2-	Ineke		
	33	Willfried											41	Paul					2-	Cornelia		
	41	Erik											4-	Krista					3-	Catharina		
	4-	Monica																	3-	Nicola		
	4-	Peter																	31	Titus		
	4-	Renate																	32	Alfridus		
	5-	Sander																	3-	Maria		
	5-	Robert																				
	6-	Erik																				
	6-	Linda																				
	11-	Miriam	111	Adriaan	11-	Pascalie	21-	Miranda	21-	Petra			11-	Femke	12-	Julia				111	Marchel	
	11-	Paulien		Hselmer	11-	Hennie	21-	Danielle	21-	Linda			11-	Merel						112	Harold	
	11-	Martine	311	Mark			211	Ronald	22-	Eveline			12-	Reina						121	Richard	
	121	Arno	312	Sven			221	Bart	23-	Angeline			12-	Mariska						122	Erwin	
	122	Jasper							24?	?			121	Maarten						131	Martin	
	123	Jeroen																		13-	Jolien	
	131	Chiel																		141	Thomas	
	211	Henri																		142	Steven	
	212	Peter																		21-	Marloes	
	213	Marcel																		21-	Illa	
	21-	Gonda																		211	Edwin	
	311	Maarten																		221	Frank	
	312	Jeroen																		22-	Linda	
	321	Martijn																		31-	Sanne	
	32-	Rianne																		321	Jörgen	
	331	Robbert																		32-	Pascal	
	34-	Jolanda																		32-	Nadia	
	341	Renge																				
	2111	Arjan																				
	211-	Anselle																				
	2121	Maarten																				
	2122	Jesse																				
	212-	Lisa																				